

Ghid de bune practici privind activitatea de supraveghere în comunitate

Ramona Lăcrămioara Bălăiță,

Expert EUTAP 4

Chișinău, 2017

Cuprins:

1. Introducere	3
2. Repere normative relevante privind activitatea de supraveghere	3
3. Traseul unui caz aflat în supravegherea biroului de probațiune. Repere teoretice și practice.....	5
3.1. Etapa preliminară de preluare și pregătire a cazului	5
3.1.1. Repartizarea cazului	5
3.1.2. Verificarea sentinței penale.....	6
3.1.3. Pregătirea primei întrevederi	6
3.1.4. Întocmirea/deschiderea unui dosar de probațiune	6
3.2. Construirea și consolidarea relației cu persoana supravegheată.....	8
3.3. Etapa planificării supravegherii – control și intervenție în scopul reintegrării sociale	17
3.3.1. Informarea inițială a persoanei aflate în supraveghere	17
3.3.2. Evaluarea inițială	18
3.3.3. Realizarea planului de probațiune	18
3.3.4. Comunicarea planului de probațiune	19
3.4. Etapa implementării planului de probațiune.....	21
3.4.1. Supravegherea respectării condițiilor de executare a sentinței și a obligațiilor stabilite	21
3.4.2. Derularea activităților de asistență și consiliere.....	24
3.4.3. Echilibrul asistare - control în cadrul procesului de supraveghere	30
3.4.4. Managementul schimbării comportamentale.....	34
3.4.5. Derularea de programe	40
3.4.6. Munca în folosul comunității. Repere teoretice și practice	42
3.5. Monitorizarea procesului de supraveghere.....	44
3.6. Finalizarea supravegherii	46
4. Concluziile autorului	47
Repere bibliografice:.....	47
Anexa	48

1. Introducere

Prezentul ghid a fost elaborat în cadrul Proiectului Uniunii Europene „*Sprijin acordat sistemelor de executare, probațiune și rehabilitare în Moldova*” (EUTAP 4), pe parcursul unei misiuni având ca obiectiv elaborarea unui ghid practic care să vină în sprijinul procesului de individualizare a planului de probațiune, precum și a activităților de supraveghere, control, asistare și consiliere, derulate în baza acestuia.

Atenția autorului a fost îndreptată asupra activității de probațiune sentențială¹ (comunitară), probațiune juvenilă și probațiune post-penitenciară, precum și asupra activității de asistență și consiliere, așa cum sunt acești termeni prezentați și definiți în cadrul Legii nr. 8/2008 cu privire la probațiune. Prin prezentul ghid se propun recomandări și îndrumări în vederea îmbunătățirii intervenției derulate pe parcursul executării sancțiunilor comunitare în cadrul sistemului de probațiune din Moldova.

Nu vom face referire în prezentul ghid la probațiunea postpenitenciară și monitorizarea electronică, fiind subiecte care au nevoie, în opinia expertului, de o elaborare în consultare cu celelalte instituții implicate în implementarea lor.

Elaborarea acestui ghid s-a realizat cu suportul oferit de echipa de proiect EUTAP 4 și de Inspectoratul Național de Probațiune (INP).

2. Repere normative relevante privind activitatea de supraveghere

Ca punct de plecare, au fost analizate actele normative relevante în materie, în forma aflată în vigoare la data întocmirii ghidului, respectiv Codul penal și Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, Codul de Executare al Republicii Moldova, Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune, Legea nr. 297/1999 cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locuri de detenție, Ordinul nr. 560/2008 al Ministerului Justiției cu privire la aprobarea condițiilor și formei contractului de acordare a asistenței psihosociale persoanelor eliberate din locurile de detenție și a regulilor privind modul de întocmire a referatului pre-sentențial de evaluare a personalității.

Precizăm că, în spiritul susținerii activității de supraveghere în comunitate, sunt elaborate și aprobate prin ordine ale conducerii INP o serie de instrucțiuni și recomandări, dintre care reținem *Instrucțiunea cu privire la organizarea activităților de probațiune sentențială și postsentențială în privința condamnaților adulți și majori*, aprobată prin ordinul șefului OCP² nr. 168/30.12.2013. Există, în prezent, o propunere de modificare a acestei instrucțiuni privind activitatea de probațiune, cu referire și la probațiunea comunitară sentențială, printr-un ordin al ministrului justiției.

---

¹ Denumire utilizată de *Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune* și în ordinul șefului OCP nr. 168/30.12.2013 - *Instrucțiune cu privire la organizarea activităților de probațiune sentențială și postsentențială în privința condamnaților adulți și majori*.

² Oficiul Central de Probațiune, denumirea anterioară a Inspectoratului Național de Probațiune

Legislația penală a Republicii Moldova prevede ca principale instituții pe care s-a grefat instituția probațiunii *liberarea de răspundere penală și liberarea de pedeapsa penală*.

Prin liberare de pedeapsa penală, în spiritul legislației penale a Republicii Moldova, se înțelege eliberarea persoanei care a săvârșit o infracțiune de executarea, parțială sau totală, a pedepsei cu închisoarea pronunțate printr-o hotărâre a instanței de judecată. Liberarea de pedeapsa penală se realizează prin instituții specifice precum: suspendarea condiționată a executării pedepsei; liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen; liberarea de pedeapsă a minorilor; liberarea de pedeapsă datorită schimbării situației; liberarea de la executarea pedepsei a persoanelor grav bolnave; mânărea executării pedepsei pentru femeile gravide și femeile care au copii în vârstă de până la 8 ani.

Minorilor liberați de răspundere penală li se pot aplica măsurile de constrângere cu caracter educativ, dintre cele prevăzute în art. 104 din Codul Penal.

Alte responsabilități în sarcina probațiunii sunt reprezentate de alte măsuri restrictive (denumite *privări de drepturi*) prezente în legislație ca pedepe/măsuri de sine-stătătoare, din categoria pedepelor complementare:

- privarea de dreptul de a conduce vehicule stabilite de instanță;
- privarea dreptului de a ocupa o anumită funcție sau de a exercita o anumită profesie.

De asemenea, sistemul de probațiune din Moldova este responsabil de punerea în executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității, precum și a celei contravenționale cu obligația de a presta ore de muncă neremunerată în folosul comunității.

Semnalăm, din analiza cadrului normativ subsecvent Codului Penal și Codului de Procedură Penală, că termenul utilizat de *probațiune sentențială comunitară* implică, pe lângă supravegherea executării sentințelor neprivative de libertate de către adulți și *probațiunea juvenilă, probațiunea post-penitenciară*, precum și derularea de *activități de asistență și consiliere*, care la rândul lor presupun derularea de programe probaționale. Aceste concepte sunt definite distinct, separat, în Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune, fără referiri la corelările existente între ele, deși art. 10 din legea menționată propune o timidă asamblare a acestor concepte în sfera probațiunii sentențiale, tendință care nu se mai regăsește pe parcursul reglementării. În concluzie, subliniem că activitatea de supraveghere include, alături de supravegherea persoanelor adulte, și supravegherea minorilor, față de care s-a dispus eliberarea de răspundere penală și liberarea condiționată, precum și toate intervențiile de asistență și consiliere.

Probațiunea sentențială comunitară

Supravegherea executării în comunitate a sancțiunilor neprivative:

<ul style="list-style-type: none"> ● Persoane <i>adulte</i> liberate condiționat de răspunderea penală ● Persoane <i>adulte</i> liberate de pedeapsa penală ● Munca neremunerată în folosul comunității	<h3>Probațiunea post-penală</h3> <ul style="list-style-type: none"> ● Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen	<h3>Probațiunea juvenilă</h3> <ul style="list-style-type: none"> ● Minori liberați de răspunderea penală (măsuri de constrângere cu caracter educativ) ● Liberarea de pedeapsă a minorilor	<h3>Asistența și consilierea</h3> <ul style="list-style-type: none"> ● Programe probaționale ● Alte tipuri de intervenții
--	---	---	--

În opinia noastră însă, termenul de *probațiune sentențială*, utilizat în legislația specifică probațiunii din Moldova, pentru a desemna de fapt *supravegherea în comunitate* nu este unul utilizat cu acuratețe și reprezentativ, pentru că în fapt nu toate cazurile sunt încredințate sistemului de probațiune ca urmare a unei sentințe penale, unele cazuri intrând în evidența birourilor de probațiune și ca urmare a ordonanței procurorului sau a decretului Președintelui Republicii Moldova.

De asemenea, încă de la începutul prezentei lucrări, se impune și o distincție între conceptul de *instrucțiuni tehnice, metodologice* privind derularea unei activități, instrucțiuni ce pot fi aprobate prin ordine sau decizii, și *un ghid de bune practici* în acel domeniu. Diferențele sunt relevante atât sub aspectul conținutului, al caracterului obligatoriu, cât și sub aspectul procedurilor de elaborare al acestora. Prezentul ghid de bune practici vine să completeze perspectiva oferită de instrucțiunile tehnice și metodologice interne, prin oferirea de recomandări și îndrumări practice aplicabile supravegherii în comunitate, îndrumări care au un grad de adresabilitate și valabilitate mai larg. Ghidul oferă o serie de repere teoretice și practice pe marginea traseului unui caz aflat în supraveghere, de la preluarea lui în sistemul de probațiune, până la finalizare.

3. Traseul unui caz aflat în supravegherea biroului de probațiune. Repere teoretice și practice

3.1. Etapa preliminară de preluare și pregătire a cazului

De regulă această etapă, cu caracter predominant administrativ, conține momente precum:

5

3.1.1. Repartizarea cazului

Consilierul de probațiune cărui i se repartizează, de către șeful biroului, o sentință penală al cărei obiect este executarea uneia dintre sancțiunile comunitare, devine *consilier responsabil de caz* conform prevederilor legale.

3.1.2. Verificarea sentinței penale

Verificarea se face cu privire la competența materială și teritorială a biroului de probațiune, a datei rămânerii definitive a hotărârii judecătorești, a individualizării în concret a obligațiilor fixate de către instanță și a altor aspecte relevante pentru supravegherea cazului.

3.1.3. Pregătirea primei întrevederi

Această etapă poate presupune studierea dosarului penal, a referatului prezentențial, dacă acesta a fost solicitat și întocmit, pregătirea ghidului de interviu, a tipizatului fișei de evaluare, a tipizatului raportului privind prima întrevedere etc., precum și înștiințarea³ persoanei supravegheate în termen de 5 zile de la primirea hotărârii judecătorești.

3.1.4. Întocmirea/deschiderea unui dosar de probațiune

Se deschide oficial dosarul personal care poate fi ținut fie în format de hârtie, fie în format electronic, fie în varianta combinată sau chiar suprapusă a acestor două posibilități.

În dosarul clasic, pe hârtie, se vor adăuga de regulă, în ordine cronologică, progresiv, documentele emise pe parcursul procesului de supraveghere; se poate pregăti borderoul dosarului în care se vor numerota și înscrie, pe măsură ce vor fi elaborate, emise, primite documentele dosarului.

³ Recomandăm utilizarea termenului de *înștiințare*. Menționăm că *Instrucțiunea cu privire la organizarea activităților de probațiune sentențială și postsentențială în privința condamnaților adulți și majori*, aprobată prin ordinul șefului OCP nr. 168/30.12.2013, folosește termenul de **citare**. Recomandăm renunțarea la utilizarea acestui termen, fiind consacrat ca înscris prin care o persoană este chemată în fața organului de urmărire penală, a instanței de judecată ori a altui organ de jurisdicție.

Dosarul electronic constituie o necesitate, pentru sistemele de probațiune aflate în plină dezvoltare, prezentând avantajul stocării datelor și al informării în timp real, a tuturor participanților la executarea sentinței, judecători sau alte organe judiciare, cu privire la toate elementele care privesc dosarul: termene, documente, evaluări, demersuri, soluții. Prin accesarea aplicației se pot obține informații despre dosarele deschise în toate birourile de probațiune și, centralizat, la nivel național.

Recomandări privind preluarea și pregătirea cazului:

Din perspectivă legală, este de dorit ca persoanele încredințate în supraveghere biroului de probațiune să fie luate în evidență numai în baza hotărârilor judecătorești definitive ale instanțelor penale ori a celor date în cauze contravenționale, în baza ordonanței procurorului, ori a actului de grațiere, transmise în original biroului de probațiune de către organele abilitate. Șeful verifică competența biroului sesizat și repartizează cazul unui consilier, numai dacă sentința este corect adresată biroului de probațiune, sub aspectul competenței sale materiale și teritoriale.

În cazul în care șeful constată că biroul de probațiune pe care îl conduce nu este competent din punct de vedere material sau teritorial în exercitarea atribuțiilor, înștiințează organul judiciar ori persoana sau instituția care l-a solicitat.

O posibilitate care poate fi analizată în contextul cadrului normativ actual, si

Identificarea și amenajarea spațiului în care se va derula prima întâlnire constituie și o preocupare esențială a acestei etape. Desfășurarea întâlnirii într-un spațiu separat de spațiul dedicat birourilor consilierilor, asigură un cadru favorabil construirii unei relații profesionale sincere și constructive.

Garantarea confidențialității și construirea unui cadru favorabil dezvoltării și deschiderii persoanei devin condiții esențiale în cazul derulării primelor întâlniri cu persoanele condamnate, mai ales în cazul anumitor infracțiuni de tipul celor contra integrității sexuale, al violenței domestice, ori în alte cazuri în care comiterea infracțiunii implică elemente sensibile pe care consilierul necesită a le explora și înțelege cât mai corect.

3.2. Construirea și consolidarea relației cu persoana supravegheată

Prezentarea consilierului responsabil și prezentarea misiunii sale în procesul de executare a sancțiunii comunitare aplicate persoanei reprezintă un moment cheie în dezvoltarea relației cu persoana supravegheată.

Recomandări privind prezentarea consilierului:

O astfel de prezentare nu se rezumă la comunicarea numelui și funcției, ci face parte mai curând dintr-un "ritual de trecere" pentru intrarea în perioada de probă, de supraveghere. E important în această etapă consilierul să ajute persoana să facă trecerea de la statutul de învinuit sau fost deținut la cel de persoană condamnată la o sancțiune neprivativă de libertate. Persoana condamnată trebuie să înțeleagă că o astfel de sancțiune presupune un angajament în respectarea unor condiții impuse de judecător și a unor obligații, sub controlul, dar în același timp și îndrumarea, din partea unui consilier de probațiune.

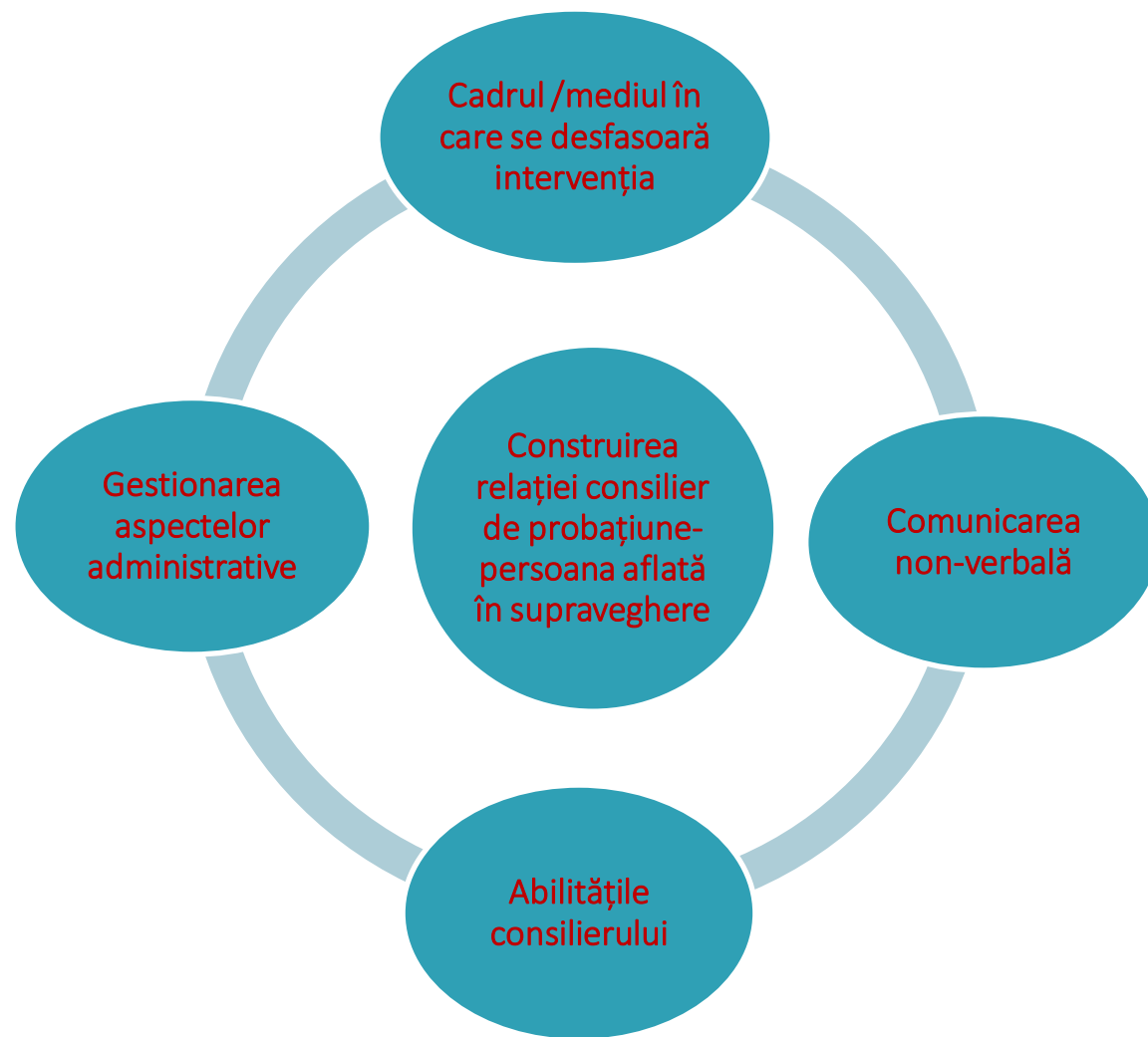
Persoana trebuie ajutată să înțeleagă că este o nouă etapă, în care nu mai este suspectat, acuzat, nu trebuie să se mai apere, însă parcurge o *perioadă de probă*, cu reguli și responsabilități, dar și puncte de sprijin în vederea reechilibrării, repunerii lui și a celor apropiați lui în situația anterioară săvârșirii infracțiunii.

Este astfel important ca, alături de mesaje, și documentele utilizate în procesul de supraveghere să capete o identitate specifică probațiunii.

În acest sens este de analizat posibilitatea schimbării denumirii *citației* (act specific procedurii judiciare) în *convocare* sau *înștiințare*.

Dosarul personal poate prelua denumirea de *dosar personal de probațiune*, din același considerent de mai sus.

Rolul relației profesionale construite în succesul intervenției este dovedit de toate studiile realizate în domeniu. Aplecarea asupra acestei teme a evidențiat o intercondiționare puternică între **calitatea unei relații profesionale** și aspecte precum **cadrul fizic/mediul** în care se desfășoară intervenția, **comunicarea non-verbală**, **abilitățile verbale ale consilierului**, și nu în ultimul rând **aspectele administrative**, de tipul consemnării informațiilor, gestionate în timpul întrevederii.

Vom parcurge, în cele ce urmează, particularitățile acestor intercondiționări:

A. Comunicarea non-verbală

În acest sens, Gerard Egan⁴ propune o formulă numită **SOLER** pentru a reaminti consilierului aspectele esențiale ale **comunicării non-verbale**. Modelul constituie însă o îndrumare și nu trebuie interpretat prea rigid, sugestiile autorului putând fi adaptate cadrului, contextului, spațiului avut la dispoziție etc. De exemplu, legat de poziționarea interlocutorilor există preferințe privind distanța, unghiul, gradul de orientare și deschidere a posturii, preferințe care

⁴ Gerard Egan, „The Skilled Helper”, preluat în manualul SEED, dezvoltat în cadrul proiectului „*STREAM: Țintirea strategică a recidivismului prin măsurare și evaluare. Consolidarea la nivel european a capacității de evaluare a măsurilor care funcționează în ceea ce privește reducerea riscului de recidivă în Europa*”, finanțat din fonduri nerambursabile prin Programul „Justiție Penală” 2012 al Comisiei Europene.

influențează starea de confort, esențială în construirea unei relații pozitive de lucru. Modelul detaliat de mai jos oferă îndrumări și sugestii în acest sens

SOLER

S (Square) Asezare în unghi	De regulă, consilierul se poziționează în fața interlocutorului (de ținut seama că unii preferă poziționarea interlocutorilor în unghi de 90-120 de grade).
O (Open) Poziție deschisă	Consilierul pastrează o poziție deschisă față de persoana supravegheată. Nu se recomandă lăsarea de obiecte care pot reprezenta obstacole în comunicare: computer, teancuri de dosare etc. între consilier și persoana supravegheată (Fig 1).
L (Lean) Poziție ușor aplecată	Este recomandat ca specialistul să adopte o poziție ușor în față, îndreptat către persoana supravegheată (dacă spațiul permite). În acest fel și limbajul non-verbal vine să denote interes, implicare, aspect ce incurajează comunicarea.
E (Eye contact) Contact vizual	Consilierul păstrează contactul vizual cu persoana supravegheată (se vor avea în vedere și diferitele reguli culturale privind contactul vizual, deoarece în anumite culturi este considerat nepolitic să îl privești în ochi pe interlocutorul care este mai în vârstă).
R (Relaxat) Atitudine relaxată	Consilierul trebuie să aibă o atitudine relaxată, deoarece astfel va spori calitatea și confortul sesiunilor.

Fig. 1

B. Cadrul /mediul în care se desfășoară intervenția

Desfășurarea întrevederii într-un mediu separat de spațiul amenajat pentru birouri asigură un cadru favorabil pentru aplicarea principiilor modelului SOLER în construirea și consolidarea relației cu persoana supravegheată. Cu toate acestea, spațiile actuale ale birourilor de probațiune din Moldova nu oferă încă condiții de lucru la standardele dorite. Practica arată însă că relațiile pot fi bine consolidate chiar și în condiții mai puțin generoase, vocația, inițiativa și abilitățile consilierului suplinind, de cele mai multe ori, factorii externi.

Recomandări privind posibile adaptări ale modelului lui Egan la spațiul avut la dispoziție:

Consilierul de probațiune, pentru a valoriza la maxim spațiul avut la dispoziție, poate opta pentru mutarea scaunului propriu către un colț al biroului, procedând în același mod cu cel destinat persoanei, formând astfel un unghi de 90 de grade sau un unghi cu o deschidere mai mare. În același scop, ambele scaune pot fi mutate față în față, paralel cu una dintre laturile biroului. În felul acesta, pot fi evitate, pentru a nu obtura contactul vizual, eventuale obiecte aflate pe biroul consilierului: computer, imprimantă, teancuri de dosare etc.

Aceste amenajări ale cadrului fizic în care se desfășoară activitatea trebuie gândite și în corelație cu subiectul abordat în cadrul întrevederii. Astfel, dacă interviul purtat urmărește motivarea persoanei pentru reducerea sau renunțarea la consumul de droguri, formula mai potrivită de organizare a spațiului va fi una de tip *față în față* sau *în unghi* de 90 de grade sau unul cu o deschidere mai mare, după preferința interlocutorului. Dacă însă, în schimb, consilierul intenționează să înmâneze un avertisment pentru nerespectarea obligațiilor impuse de către instanță, așezarea poate fi una de tip *față în față la birou* (Fig. 2), cu condiția absenței în spațiul dintre cei doi a obiectelor care pot reprezenta obstacole în comunicare: computer, teancuri de dosare.

Fig. 2

C. Abilitățile consilierului

Un alt element esențial al construirii unei relații profesionale de calitate în probațiune este ansamblul de **abilități de care dă dovadă consilierul de probațiune în practicarea profesiei**. Acestea vin să compenseze, atunci când este cazul, insuficiența sau ineficiența resurselor materiale.

În economia acestei lucrări facem referire la trei dintre ele, respectiv: autenticitatea, empatia, acceptarea necondiționată.

Autenticitatea, una dintre aceste abilități, se referă la concordanța, congruența dintre comportamentul, convingerile, emoțiile și valorile unei persoane. Autenticitatea în relația profesională reprezintă gradul în care consilierul este el însuși în cadrul relației cu persoana supravegheată. Este indicat să evităm a exprima convingeri și idei în care nu credem cu adevărat deoarece decalajul dintre ceea ce simțim, gândim și spunem sau facem, se va transpune în comportamentul nostru verbal sau non-verbal și va fi sesizabil celorlalți. În timpul conversației, dacă consilierul aprobă din cap sau vocal – "da, da", "înțeleg", transmiteți ideea că ascultați activ, dar această atitudine trebuie să fie una autentică, pentru a convinge.

Consilierul nu poate fi autentic atunci când, de exemplu: spune că îi pasă și îl îngrijorează că persoana supravegheată are copilul bolnav, motiv pentru care a și întârziat la întrevvedere programată, în timp ce are privirea fixată în

Ca bază a comunicării, autenticitatea este în același timp o precondiție a empatiei care încurajează persoana să se exploreze și să fie, la rândul lui, sincer și deschis.

Empatia este abilitatea de a înțelege perspectiva altei persoane, de a te pune în situația ei sau într-o situație similară pentru a o înțelege mai bine.

Din punct de vedere psihologic, empatia implică două lucruri bine intercorelate: percepția celuilalt și comunicarea.

De reținut că: A percepe suferința celuilalt, dar a rămâne blocat, fără cuvinte, pentru că specialistul nu știe ce să spună și cum să reacționeze (excepție când și tăcerea poate comunica ceva dacă este practică cum trebuie), nu implică și al doilea element - comunicarea. În același mod, comunicarea fără a percepe în mod adecvat (corect și real) sensul celor transmise (din neatenție, din grabă, nepricepere etc.) scade caracterul empatic al relației.

Trebuie reținut că empatia se învață, fiind vorba, în fond, de educarea percepției asupra celuilalt, în completarea percepției asupra propriei persoane.

Cum se învață empatia?

- ✓ Prin creșterea receptivității față de persoana supravegheată,
- ✓ Prin mărirea atenției față de gândurile, sentimentele și comportamentul persoanei supravegheate, descentrarea de propria persoană,
- ✓ Abținerea de a evalua rapid și rigid afirmațiile, opiniile, părerile, explicațiile persoanei supravegheate,

Acceptarea necondiționată este o altă condiție esențială în dezvoltarea unei colaborări eficiente. Acceptarea necondiționată nu înseamnă că nu încercăm să schimbăm comportamente neadaptate, antisociale, care ajung să fie sancționate de lege sau de către comunitate. Acceptarea înseamnă că ești conștient de diferențele umane, diferențe care vin din unicitatea genetică a persoanei, peste care se adaugă experiențe de viață diverse, influențe ale mediului diferite etc.

În această profesie, acceptarea înseamnă ca specialistul să înțeleagă și să accepte că schimbarea comportamentală se realizează în timp, presupune mult efort și energie, iar recăderea este o etapă firească. Acceptarea necondiționată este, deci, de natură să asigure cadrul necesar schimbării.

De reținut că aceste abilități nu se manifestă izolat, ele se intercondiționează și se influențează permanent în procesul intervenției.

În concluzie, consilierul trebuie să fie conștient de ceea ce poate, de abilitățile și capacitățile deținute, dar și de propriile limite personale și profesionale, de mecanismele de *coping*⁵ pe care le stăpânește, dar și de cele pe care le utilizează persoana supravegheată. Mecanismele de *coping* sunt strategii utilizate în mod inconștient și/sau conștient

---

⁵ *Coping* – concept care face referire la instrumente și modalități utile persoanei de a reacționa de a face față, în plan cognitiv și comportamental, când și după ce se confruntă cu situații dificile. Conceptul a fost descris inițial de psihanalisti (inclusiv Freud), psihologii Richard Lazarus și Susan Folkman (Transactional Model, 1984) au definit științific modalitățile de adaptare ale individului.

de către o persoană pentru a evita, diminua sau remedia, pe cât posibil, impactul negativ pe care o situație cu care se confruntă îl are asupra stării sale de confort psihic și fizic.

Dintre mecanismele de coping mai cunoscute, exemplificăm⁶:

Sublimarea se referă la manifestarea dorințelor/impulsurilor inacceptabile într-o manieră acceptabilă social: o persoană care-și manifestă impulsurile agresive practicând diferite sporturi violente.

Deplasarea privește redirecționarea dorințelor către o țintă mai puțin amenințătoare: o persoană lovește un obiect/peretele pentru a nu-l lovi pe cel care l-a suparat.

Intelectualizarea/ Izolarea constă în evitarea emoțiilor/ impulsurilor inacceptabile prin centrarea pe unele activități practice sau intelectuale. Un exemplu destul de cunoscut și utilizat este cel al persoanei aflată în doliu care se concentrează pe detaliile de organizare ale comemorării pentru a evita tristețea și deprimarea.

Supresia/Suprimarea implică evitarea intenționată a reamintirii problemelor, dorințelor, sau emoțiilor perturbatoare: o persoană care a trecut printr-un moment dificil sau jenant evita să se gândească la momentul respectiv. Există persoane sancționate care evită să discute în mod repetat, la fiecare întâlnire, despre infracțiunea comisă, motiv pentru care consilierul nu ar trebui să insiste sau să abordeze acest subiect al infracțiunii în același mod.

Anularea retroactivă presupune contracararea unor cuvinte, gesturi, acte pe care persoana le regretă prin angajarea în cuvinte, gesturi, acte opuse celor dinainte. Spre exemplu, o persoană care a spus la un moment dat ceva critic la adresa cuiva, revine și afirmă ceva pozitiv despre acea persoană.

Compensarea/Substituția presupune înlocuirea unui obiect prin altul analog, încercarea de a compensa nereușitele dintr-un domeniu prin rezultate superioare într-un altul. De exemplu, o persoană supravegheată nu dorește să meargă la școală, rezultatele sale fiind mediocre, dar dorește să muncească pentru a se întreține.

D. Gestionarea aspectelor administrative

Un alt aspect aflat în legătură cu construirea și consolidarea unei relații profesionale la care ne referim în continuare este de modul în care sunt gestionate **aspectele administrative în cadrul întâlnirilor** (consemnare, înregistrare informațiilor). Analizăm aici practica, prea des întâlnită în cadrul birourilor de probațiune, a consemnării informațiilor oferite și/sau a completării rapoartelor *în timpul* conversației purtate cu persoana supravegheată. Opțiunea pentru completarea documentelor/tipizateelor dosarului în cursul interviului cu persoana supravegheată nu permite exprimarea unei atitudini deschise comunicării, respectiv o poziție deschisă sau contact vizual susținut. În această modalitate de lucru, atenția consilierului este distribuită pe realizarea a cel puțin două sarcini concomitent, situație în care este posibil ca niciuna dintre aceste activități să nu fie îndeplinită la standardele propuse.

---

⁶ Daniel David, Tratat de psihoterapii cognitive și comportamentale, Editura Polirom, 2012.

Recomandări privind gestionarea aspectelor administrative asociate unei întrevederi:

Este foarte important ca atenția consilierului să fie centrată pe activitatea aflată în acel moment în desfășurare, în acest caz, pe derularea întrevederii cu persoana supravegheată, informațiile obținute urmând a fi consemnate *ulterior* în documentele dosarului. Pentru fidelitate, în timpul întrevederii consilierul poate consemna telegrafic informațiile, notând doar cuvintele cheie (nume, denumiri, cifre, ani, adrese etc).

Concentrându-se pe întrevedere, pe dialogul purtat, consilierul va constata că detaliile vor fi reținute mai ușor, completarea rapoartelor urmând să devină în modul acesta o sarcină mai simplă.

Pentru obținerea semnăturii persoanei supravegheate pe raportul întrevederii derulate, consilierul poate alocă după întrevedere 5-10 minute în vederea completării documentului, timp în care persoana poate fi rugată să aștepte, citind o broșură a biroului, pliante ale colaboratorilor sau alte informații despre aplicarea unor programe probaționale.

ii sociale

Procedural această etapă cuprinde următoarele momente importante:

3.3.1. Informarea inițială a persoanei aflate în supraveghere

Această informare se realizează în cadrul primei întrevederi și privește prezentarea misiunii biroului de probațiune desemnat competent, a rolului consilierului responsabil de caz și prezentarea conținutului sentinței penale, cu referire concretă la sancțiunea aplicată, la obligațiile și condițiile stabilite în sarcina persoanei, respectiv la modul de derulare a activității de supraveghere (ce drepturi are, ce responsabilități, ce acțiuni vor fi necesare), care sunt consecințele nerespectării obligațiilor și condițiilor impuse de către instanță. Consilierul consemnează aceste aspecte într-un document, numit în practica probațiunii din Moldova, *raportul primei întrevederi*. În cazul minorului, prezența părinților, a tutorelui sau a altor persoane care îi înlocuiesc este obligatorie la informarea cu privire la conținutul sentinței și planificarea supravegherii. Prezența acestor persoane ar putea să nu împiedice derularea întrevederii cu minorul, însă situația trebuie tratată diferit în cazul punerii în executare a încredințării minorului pentru supraveghere părinților, persoanelor care îi înlocuiesc sau organelor specializate de stat, când prezența acestora este de esență acestei măsuri de constrângere cu caracter educativ. Reprezentarea legală în legislația probațiunii trebuie racordată la

prevederile Legii nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți.

Spre exemplificarea aspectelor ce trebuie comunicate persoanei supravegheate în cadrul primei întâlniri, atașăm o propunere de tipizat (a se vedea Anexa).

3.3.2. Evaluarea inițială

Evaluarea inițială a situației persoanei, a nevoilor și a riscului, debutează tot în cadrul primei întâlniri, putând continua cu strângerea de informații până la întocmirea planului de probațiune.

Evaluarea inițială, cu caracter predictibil, poate porni de la studiul referatului de evaluare întocmit în etapa prezentențială, urmărind schimbările survenite în situația persoanei, modificări care pot ajuta la evaluarea gradului de disponibilitate pentru schimbare.

Evaluarea va continua pe tot parcursul supravegherii (*evaluarea continuă, periodică sau evaluarea intermediară*), dar nu va mai avea caracteristicile acestui stadiu, devenind mai specializată, cu un caracter predominant formativ, putându-se aprofunda pe anumite arii dovedite problematice.

Datele evaluării se completează de obicei într-un document, care în practica probațiunii din Moldova poartă denumirea: fișă de evaluare psihosocială, separat fiind completată o fișă de evaluare a riscului de recidivă.

În urma acestei evaluări inițiale, consilierul stabilește tipul de măsuri și acțiuni în vederea reintegrării persoanei condamnate, precum și programul/activitatea pe care îl/o va derula persoana în raport cu măsura și/sau obligația stabilită de către instanță, sau, dacă e cazul, poate să propună o astfel de obligație ori modificarea celor stabilite (conform prevederilor art. 90 alin. (7) Cod Penal).

3.3.3. Realizarea planului de probațiune

În elaborarea planului de probațiune, consilierul de probațiune trebuie să țină cont de datele din evaluarea inițială, date consemnate deja în fișa de evaluare a riscului și nevoilor. Consilierul va prelua în planul de probațiune elemente care fac referire la nevoile prioritare identificate, la obiectivele și activitățile propuse în vederea atingerii acestora și la riscul estimat de săvârșire a noi infracțiuni. Totodată, planul de probațiune trebuie să facă referire la condițiile de executare a sentinței stabilite de instanță, la obligațiile dispuse și măsurile planificate pentru controlul modului de executare a acestora: întâlniri, vizite, verificări realizate cu sprijinul altor instituții din comunitate, participări la programe, instituții implicate în activitatea de supraveghere sau alte aspecte relevante în raport cu supravegherea cazului respectiv.

Planul de probațiune constituie un document programatic, de planificare a procesului de executare a sancțiunilor neprivative dispuse de către instanță. Indiferent de sistemul în care este dezvoltat, indiferent de denumirea atribuită

documentului, planurile conțin câteva elemente universale valabile, care sunt redate mai jos grupate în trei categorii: condiții de formă, condiții de fond (conținut), condiții de redactare.

Condiții de formă:

- Elementele de identitate ale instituției (antete, sigle etc);
- Format standardizat ușor de identificat și atribuit instituției probațiunii;
- Număr de exemplare emise;
- Semnături privind cunoașterea și asumarea conținutului;

Condiții de conținut, structură:

- Obiectivele supravegherii, în funcție de nevoi și risc;
- Acțiunile planificate în vederea atingerii obiectivelor, respectiv acoperirea nevoilor și diminuarea riscului;
- Structura/conținut ușor de parcurs și aplicat;

Cerințe de redactare:

- Planul va fi întocmit, de regulă, de consilierul manager sau de consilierul responsabil de caz cu sprijinul altor specialiști;
- Folosirea unui limbaj accesibil persoanei, evitarea termenilor de specialitate, a conținutului stufos, lipsit de claritate.

3.3.4. Comunicarea planului de probațiune

Comunicarea planului de probațiune constituie o etapă importantă a supravegherii, cu un caracter solemn, înaintarea și semnarea planului de probațiune scris fiind precedată de comunicarea lui verbală, cu explicarea, pe înțelesul persoanei, a conținutului planului. Informarea cu privire la natura și conținutul principalelor demersuri, activități, acțiuni ce trebuie îndeplinite în cadrul activității de supraveghere urmărește înțelegerea și obținerea consimțământului persoanei cu privire la derularea acestora.

Informarea inițială a persoanei cu privire la conținutul concret al sentinței penale continuă "ritualul" de pregătire pe care îl parcurge persoana supravegheată pentru a intra efectiv "în probă". Deși există o oarecare standardizare a conținutului informării inițiale cu privire la: scopul activității de supraveghere; conținutul sentinței (cu explicarea măsurilor și obligațiilor stabilite), respectiv modul de executare a acestora, inclusiv modalitățile de colaborare cu instituțiile din comunitate; drepturile și responsabilitățile persoanei supravegheate; consecințele nerespectării sentinței penale etc, **consilierul are datoria să adapteze această informare la gradul de înțelegere a persoanei.**

Recomandări privind asigurarea înțelegerii condițiilor supravegherii:

Informarea trebuie să se facă într-un într-o limbă, respectiv un limbaj, pe care persoana îl poate înțelege. Informarea se poate face prin intermediul unui interpret autorizat (de preferință dintre cei arondați pe lângă instanțe). O posibilă soluție ar fi traducerea bilingva rusă/ română a documentelor principale emise în procesul de supraveghere (înștiințări transmise, raport primă întrevedere, plan de supraveghere, avertismentele acordate).

În situația în care persoana nu vorbește sau nu înțelege limba română/rusă, respectiv nu se poate exprima, pentru informarea persoanei ar trebui să se apeleze la un interpret de limbaj mimico-gestual. Doar atunci când persoana înțelege ce are de făcut pe parcursul termenului de probă, consilierul poate exprima cerințe legate de următoarele etape.

Tipizatele utilizate trebuie să asigure, prin conținutul lor, înțelegerea de către persoana supravegheată a ceea ce se așteaptă în concret de la ea. Textele lungi despre regulile de conduită în societate și ordinea publică (din cadrul raportului primei întrevederi sau a altor documente înmânate cu această ocazie), nu sunt de natură să garanteze înțelegerea sancțiunii aplicate. Informarea trebuie să fie una clară, concretă, nu generală: nu este indicată formularea: *să respecte obligațiile stabilite de către instanță*. Utilă este formula, de ex: *să respecte obligația de a nu-și schimba domiciliul fără consimțământul organului*

3.4. Etapa implementării planului de probațiune

3.4.1. Supravegherea respectării condițiilor de executare a sentinței și a obligațiilor stabilite

Atât în cazul sancțiunilor comunitare care implică liberarea de răspundere penală, cât și în cazul sancțiunilor care presupun liberarea de pedeapsă, instanța poate stabili în sarcina persoanei una sau mai multe obligații. Aceste obligații ajută consilierul de probațiune la individualizarea modului de executare, proces care are loc ulterior individualizării juridice realizate de instanța prin sentință.

Potrivit Codului penal actual al Republicii Moldova⁷, aceste obligații pot privi următoarele aspecte:

- să nu-și schimbe domiciliul fără consimțământul organului competent⁸;
- să nu frecventeze anumite anumite locuri;
- să urmeze un tratament în caz de alcoolism, narcomanie, toxicomanie sau boală venerică;
- să participe la un program special de tratament au consiliere în vederea reducerii comportamentului violent;
- să acorde susținere materială familiei victimei;
- să repare daunele cauzate în termenul stabilit de instanță;
- să participe la programe probaționale.

Putem observa cu ușurință că ponderea obligațiilor restrictive din Codul Penal actual, de tipul interdicțiilor, este redusă, comparativ cu sfera obligațiilor pro-active, după modificarea realizată prin Legea nr. 138/2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. De asemenea, cele două obligații restrictive: *să nu-și schimbe domiciliul fără consimțământ* și *să nu frecventeze anumite locuri* au, de regula, rol preventiv în raport cu comportamentul infracțional.

Astfel, **există posibilități multiple de individualizare a executării sancțiunii aplicate, cu implicații pozitive asupra intervenției.** Modul în care sunt formulate obligațiile în Codul Penal reprezintă elemente de politică penală, motiv pentru care atât cadrul legislativ subsecvent, cât și practica trebuie să respecte această linie a intervenției. Spre exemplu, art. 90 din Codul Penal prevede că, în cazul aplicării condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, instanța de judecată poate dispune una sau mai multe din cele trei obligații restrictive (de tipul: să nu facă un anumit lucru sau se supună unor măsuri constrictive) și/sau una ori mai multe din cele șase obligații pro-active existente în Codul Penal.

⁷ Forma in vigoare de la data elaborării prezentului Ghid.

⁸ Această obligație ar trebui reformulată, astfel încât să reglementeze *informarea consilierului* în cazul schimbării domiciliului ori a realizării unor deplasări, nu obținerea unui consimțământ în acest sens, deoarece schimbarea domiciliului se circumscrie dreptului la libertate de mișcare. Acest aspect constituie obiectul unei propuneri de modificare a cadrului normativ actual, inițiate în cadrul Proiectului Uniunii Europene „*Srijin acordat sistemelor de executare, probațiune și reabilitare în Moldova*” (EUTAP 4)

Minorilor liberați de răspundere penală li se pot aplica măsurile de constrângere cu caracter educativ, prevăzute în art. 104 din Codul penal, dintre care trei măsuri au caracterul unor obligații:

- obligarea minorului să urmeze un curs de reabilitare psihologică (formulate diferit de obligațiile de acest gen stabilite pentru adulți);
- obligarea minorului de a urma cursul de învățământ obligatoriu (obligație diferită de majori);
- obligarea minorului să repare daunele cauzate (în mod similar ca la adulți).

O altă prevedere, care are specificul unei obligații, este de legată de prestarea unui număr de ore de muncă neremunerată în folosul comunității, stabilită în legislația Republicii Moldova atât ca pedeapsă penală, cât și ca sancțiune contravențională.

Mijloacele de control, aflate la îndemâna consilierului, pentru a supraveghea respectarea măsurilor sau obligațiilor impuse sunt:

- ✚ vizitele la domiciliul persoanei;
- ✚ vizite la locul de desfășurare a tratamentului ori a muncii neremunerate în folosul comunității, ori a programului, dacă e cazul;
- ✚ verificări la locul de desfășurare a tratamentului ori a muncii neremunerate în folosul comunității ori în locurile a căror frecvență a fost interzisă persoanei;
- ✚ verificări în bazele de date, în evidențele altor instituții, privind cazierul, deschiderea dosarului pentru contravenții etc;
- ✚ solicitarea de caracterizări sau informații de la autorități locale sau alte instituții din comunitate privind comportamentul persoanei;
- ✚ legătura permanentă cu persoanele și instituțiile care ar putea furniza date utile în vederea identificării, după caz, a locurilor de muncă disponibile, a cursurilor școlare, precum și a celor de calificare sau recalificare profesională;
- ✚ întrevederile la sediul biroului de probațiune.

În cazul acestui ultim mijloc de control menționat, constatăm *inexistența* în Codul Penal a condiției sau obligației *de a se prezenta periodic la sediul biroului de probațiune*⁹, ce ar putea fi stabilită în sarcina unui supravegheat.

Această situație este posibilă din punct de vedere teoretic în lipsa unor reglementări, după principiul *probation officer discretionary power (responsabilitate totală de a decide)* sau ca urmare a implicării prezenței persoanei la sediul biroului de probațiune pentru punerea în executare a unei alte obligații, cum ar fi cea de participare la programe. În plan practic, însă, supravegherea exercitată de către birourile de probațiune din Moldova în contextul cadrului legal

---

⁹ Legea nr. 8/2008 prevede întrevederi stabilite la discreția consilierului, iar textul OCP nr. 168/30.12.2013 se referă la întrevederi în funcție de categoria de supraveghere în care e încadrată persoana.

actual este dificil de exercitat, generând - fără o raportare la un conținut specific stabilit de către instanță - o practică relativizată de:

- interesul și bunăvoința persoanei de a se implica în anumite activități, de a se prezenta la sediul biroului, de a-și da acordul asupra unor activități etc;
- priceperea și profesionalismul consilierului în a stabili un conținut adecvat supravegherii anumitor măsuri/obligații.

În lipsa unei reglementări exprese în legislația principală cu privire la obligația persoanei condamnate *de a se prezenta periodic la sediul biroului de probațiune*, este **discutabilă reglementarea prin instrucțiuni interne a unei practici de a stabili o frecvență standardizată** în ceea ce privește derularea întrevederilor la sediul biroului, frecvență valabilă în toate cazurile și fără nicio diferențiere în raport cu tipul obligației stabilite de către instanță.

Nici sub aspectul managementului de caz această practică nu trebuie încurajată, întrucât este evident că nu permite adaptarea intervenției - fie că este vorba de asistare, fie că este vorba de control - la particularitățile cazului.

Aceeași precauție este valabilă și în cazul stabilirii unei frecvențe standardizate a derulării vizitelor la domiciliul/reședința persoanei, la locul de muncă sau la școală, a controalelor și verificărilor consilierului în general.

Recomandări:

Mijloacele de supraveghere avute la dispoziție de către consilier - fie potrivit prevederilor legale, fie potrivit precedentelor de practică constatate în cadrul birourilor de probațiune - trebuie utilizate, dozate și combinate în funcție de sancțiunea impusă de către instanță.

Spre exemplu, mijloacele de supraveghere utilizate în cazul interzicerii dreptului de a ocupa o anumită funcție sau de a exercita o anumită profesie ar trebui să fie diferite de cele utilizate în cadrul prestării muncii neremunerate în folosul comunității, stabilite ca pedeapsă.

Natura, frecvența și intensitatea mijloacelor ar trebui să fie individualizate și în cazul dispunerii unor obligații diferite în cazul aceleiași instituții penale, ca de exemplu, în cazul suspendării condiționate a executării pedepsei. În cazul obligației *de a nu-și schimba domiciliul fără consimțământul consilierului de probațiune* (în

3.4.2. Derularea activităților de asistență și consiliere

În vederea susținerii procesului de reintegrare socială și, în acest sens, a celui de schimbare comportamentală, consilierii de probațiune oferă servicii de sprijin, din perspectiva asistenței și consilierii.

Aceste servicii pot fi oferite direct de către consilierii de probațiune sau prin intermediul specialiștilor instituțiilor din comunitate în funcție de problemele specifice ale persoanei supravegheate.

Deși planul de intervenție, ca document programatic al activităților de asistență și consiliere, este prevăzut în Legea nr. 8/2008 distinct de planul de probațiune, practica birourilor de probațiune dovedește nevoia și utilitatea planificării unitare a tuturor activităților derulate pe perioada supravegherii.

Având în vedere paleta de nevoi și probleme, există numeroase tipuri de consiliere¹⁰:

- + **consilierea informațională**: oferirea de informații pe domenii / teme specifice;
- + **consilierea psihologică** este realizată în scopul autocunoașterii și dezvoltării personale și / sau în scopul prevenției și remiterii problemelor emoționale, cognitive și de comportament. Consilierea psihologică are ca scop optimizarea vieții și relaționării pozitive cu cei din jur;
- + **consilierea educațională**, realizată de regula de cadrele didactice, psihologii școlari în orele de consiliere și orientare, are ca obiective dezvoltarea personală și abilitarea în vederea gestionării și rezolvării problemelor educaționale ale persoanelor supravegheate; această formă de consiliere mai poate viza și promovarea unui stil de viață sănătos, prevenția unor comportamente care pot afecta libertatea persoanei ori sănătatea ei (comiterea de infracțiuni, pe de o parte, ori consum de alcool, tutun, droguri, prevenire HIV / SIDA etc. pe de altă parte);
- + **consilierea vocațională** (realizată de cadre didactice, psihologi, asistenți sociali, consilieri de probațiune) constă în dezvoltarea capacității de planificare a carierei;
- + **consilierea pastorală**, realizată de preoți și care oferă sprijin, consiliere din perspectivă religioasă;
- + **consilierea suportivă** reprezintă oferirea unui suport emoțional, în perioadele în care persoana se confruntă cu probleme de natură emoțională (stări de depresie sau anxietate, neîncredere în sine, dependențe etc.);
- + **consilierea de criză** (realizată de consilierul de probațiune, de psiholog, medic psihiatru, asistent social) constă în asistarea psihologică a persoanelor care se află în situații de criză (au suferit psihotraume grave, au avut tentative de suicid etc.);

Putem adauga, din prisma practicii în probațiune și alte tipuri de consiliere, precum:

- + **consilierea motivațională**,
- + **consilierea familială**,
- + **consilierea parentală**,
- + **consiliere centrată pe rezolvarea de probleme.**

¹⁰ Holdevici, Elemente de psihoterapie Ed. All, București 1996, p. 204; Baban, Consilierea educațională, Ed. Psinet Cluj Napoca, 2001, p. 16

Aceste tipuri de consiliere nu se delimitează rigid, între ele putând exista numeroase suprapuneri. De exemplu, consilierea vocațională realizată de către consilierul de probațiune se îmbină firesc cu consilierea motivațională, informațională și cu cea suportivă.

În funcție de vârstă, se poate produce iarăși o specializare a consilierii: pentru minori fiind mai potrivite consilierea motivațională, educațională, vocațională, suportivă, informațională și psihologică, iar pentru adulți cea parentală, familială, vocațională, pastorală, motivațională, dar și psihologică și de criză.

Vom proceda, în continuare la prezentarea unor posibilități de lucru în abordarea dependenței și a aspectelor legate de locul de muncă .

Abordarea A – consiliere suportivă, motivațională

Abordarea B – consiliere vocațională

A. Modalități de abordare a consumului de alcool

Exemplu 1:

Consilierul: Ai băut?

Persoana supravegheată: Nu!

Consilierul: Să ai grijă, să nu bei. Să eviți, pentru a nu avea din nou probleme.

Abordarea de mai sus nu este potrivită explorării consumului de alcool și nici unei alte intervenții minime pe această temă.

Propunem, în cele ce urmează, exemplificarea unor posibilități de explorare a consumului de alcool.

Sugestii generale privind consilierea acestor cazuri:

Consilierul se poate adresa persoanei spunându-i pe nume, după ce în prealabil a agreat acest lucru cu persoana supravegheată;

Consilierul adaptează abordarea la răspunsurile date, evitând confruntarea, sfaturile și critica;

Consilierul trebuie să afle mai multe despre:

- Tip de alcool
- Frecvență
- Cantitate
- Vârsta debutului
- Tip de consum
- Asociere în acest scop
- Legătura între consum și infractiune
- Asumarea cauzalității
- Atitudinea față de schimbare (poziția pe cercul schimbării)
- Tratamente urmate în vederea dezalcolizării, dacă a fost cazul

Scenariu posibil:

Consilierul: Obişnuieşti să consumi alcool?

Persoana supravegheată: Doar ocazional.

Consilierul: Când a fost ultima dată când ai consumat alcool?

Persoana supravegheată: Duminica trecută...

Consilierul : A existat un motiv special duminică?

Persoana supravegheată: Nu, am ieşit cu prietenii...

Consilierul: E bine să te vezi cu prietenii... Cum aţi petrecut împreună?

Persoana supravegheată: Am servit ceva la bar, am discutat...ca de obicei...

Consilierul: Cât timp aţi stat la bar?

Persoana supravegheată: Cam trei ore...cred...

Consilierul: Îţi aminteşti ce ai consumat în acest timp?

Persoana supravegheată: Am băut vin...

Consilierul: Să înţeleg că aţi comandat vin, la sticlă sau la pahar?

Persoana supravegheată: Am luat împreună la sticlă...

Consilierul: Ahha, împreună ați băut o sticlă, câți prieteni v-ați întâlnit?
Persoana supravegheată: Patru..., dar am mai luat o sticlă...cât am stat.
Consilierul: Sâmbată te-ai întâlnit cu prietenii tăi?
Persoana supravegheată: Da, ne-am văzut și sâmbătă...
Consilierul: Cum ați petrecut timpul sâmbătă?
Persoana supravegheată: Ne-am plimbat prin oras, ne-am oprit la un bar...
Consilierul: La același bar de sâmbătă?
Persoana supravegheată: Nu, la altul...
Consilierul: Ce ai consumat cât ai stat la bar?
Persoana supravegheată: Bere...
Consilierul: Câte beri ai băut duminică?
Persoana supravegheată: Două...cam atât...
Consilierul: Mhhhâ... preferi vinul sau berea?
Persoana supravegheată: Niciuna!
Consilierul: Înțeleg... Cu toate acestea în ambele ocazii ai consumat două sau chiar mai multe pahare...Cum vezi asta?
Persoana supravegheată: Când bei două pahare nu înseamnă că preferi ceva...
Consilierul: Înțeleg ce spui...Când se poate spune că preferi ceva, de câte pahare vorbim atunci?
Persoana supravegheată: Cam de la 5-6...
Consilierul: Cam cum arată paharele despre care tot vorbim?
Persoana supravegheată: Cam cât cana asta... (200-250 ml)
Consilierul: Ți s-a întâmplat vreodată să consumi 5-6 pahare?
Persoana supravegheată: Rar...
Consilierul: Ți amintești când a fost ultima dată?
Persoana supravegheată: Luna trecută, cred... da, luna trecută.
Consilierul: Si anterior lunii trecute s-a mai întâmplat?
Persoana supravegheată: Da, cred că da...
Consilierul: Crezi sau ești sigur? Ți amintești?
Persoana supravegheată: A fost cu o lună mai înainte....
Consilierul: Să înțeleg că o dată pe luna se întâmpla să bei câte 5-6 pahare de alcool, în rest, în weekend-uri doar cate 2 pahare vin sau 2 sticle bere, nu?
Persoana supravegheată: Da...cam așa...
Consilierul:Deci acum că am ajuns la această concluzie împreună, poți să-mi spui ce preferi când obișnuiești să bei 6 pahare?
Persoana supravegheată: Vin alb sec ...
Consilierul : Cum ai defini consumul acesta?
Persoana supravegheată: Ocazional...cred...

Ar putea urma aici, în continuarea intervenției, explicarea de către consilier a tipurilor de consum: ocazional, social, frecvent și abuz, pentru a ajuta persoana sancționată să-și identifice propriul tip de consum.

Exemplu algoritm de lucru:

Etapa I)

Prezentarea unor situații generale:

- a) Un bărbat a fost acuzat de mai multe ori că și-a bătut partenera. Certurile încep în mod frecvent când vine acasă târziu de prin barurile unde a fost cu prietenii. Într-o sâmbătă după-amiază, pe bărbat îl sună prietenii și-i spun că merg cu toții să bea în seara respectivă și îl întreabă dacă vrea și el să vină. Pentru a nu mai intra în conflict cu legea, bărbatul ar trebui...
- b) Tatăl vine de obicei beat acasă. Într-o seară îl îndeamnă și pe băiatul lui să bea. Îi spune acestuia că trebuie să bea dacă vrea să dovedească că e bărbat. Ce ar trebui să spună baiatul...?

Sau prezentarea unor situații neutre:

- a) Ion a fost acuzat de mai multe ori că și-a bătut partenera. Certurile încep în mod frecvent când vine acasă târziu de prin barurile unde a fost cu prietenii. Într-o sâmbătă după-amiază, îl sună prietenii și-i spun că merg cu toții să bea în seara respectivă și îl întreabă dacă vrea și el să vină. Pentru a nu mai intra în conflict cu legea, Ion ar trebui...
- b) Concubinul mamei lui Dorel vine de obicei beat acasă. Într-o seară îl îndeamnă și pe el să bea. Îi spune că trebuie să bea dacă vrea să dovedească că e bărbat. Dorel ar trebui...

Posibile întrebări ale consilierului pe marginea situațiilor de mai sus:

- Ce ar fi bine să facă în această situație Ion?
- Care ar fi primul pas pe care ar trebui să-l facă Ion?
- Care ar putea fi argumentele lui Ion pentru a nu ieși cu prietenii?
- Ce ar putea spune Ion prietenilor săi?
- Dar dacă aceștia îi comunică că e ziua unuia dintre prieteni, ce poate face Ion?

Etapa II)

Revenirea la planul personal (abordarea ar putea deveni personalizată):

- a) "Cum ai proceda în locul lui Ion/Dorel? Care sunt din perspectiva ta argumentele pro-consum și cele împotriva consumului de alcool?"
- b) Cu un exemplu din viața persoanei, cunoscut de către consilier, care poate fi introdus acum după „exercițiul de încălzire” de mai sus.
- c) Cu o situație ipotetică de genul "Prietenul tău a băut mult prea mult și tu vrei să te duci acasă. El insistă să mai bei ceva cu el, nu vrea să accepte un refuz. Ce faci?"

Posibile întrebări ale consilierului pe marginea situațiilor de mai sus:

- "Cum ai proceda în fiecare situație de mai sus?"
- Care sunt motivele pro-consum și cele împotriva consumului de alcool în cazul tău?
- Care ar putea fi argumentele pe care le-ai putea folosi pentru a nu te lăsa influențat de prieteni?

Cum ai formula aceste argumente în concret? Sa ne imaginam că eu sunt prietenul tău, cum i-ai spune că nu poți continua să bei?”

Etapa III)

Concluzii, sugestii în acest sens:

”Situatii similare/ situatii diferite în cazurile analizate

Care sunt situatiile riscante care ar putea determina consumul abuziv de alcool sau reluarea consumului de alcool (în caz de abțință)?

Ce ai putea face diferit dacă ai fi într-o situație asemănătoare cu cele din trecut care au condus la comiterea infracțiunii?”

B. Modalități de abordare a aspectelor legate de loc de muncă

Exemplu 2:

Consilierul: Ai mers la Birja Muncii?

Persoana supravegheată: Da.

Consilierul: Și?

Persoana supravegheată: M-au înscris în baza de date...

Consilierul: Și cum a rămas?

Persoana supravegheată: A rămas să aștept...

Consilierul: Bine ... Să vedem mai departe...

Abordarea de mai sus nu este potrivită explorării motivante a aspectelor legate de locul de muncă

Exemplificare posibilitate abordare:

A) Legat de un loc de muncă avut:

- Cu ce te ocupi în prezent?
- Îți place ceea ce faci?
- Care e natura muncii? În ce constă munca ta?
- Ce-ți place cel mai mult la ceea ce faci?
- Poți găsi trei aspecte pozitive la activitatea pe care o faci?
- Ce ar trebui îmbunătățit legat de munca ta?

B) Legat de găsirea unui loc de muncă

- Ce pregătire profesională ai?
- Care este experiență pe care o ai în câmpul muncii ?
- Care a fost cea mai pozitivă experiență profesională?
- Care sunt domeniile de activitate care te interesează?
- Ce demersuri, ce pași ai făcut până acum pentru a-ți găsi un loc de muncă?
- Ce altceva intenționezi să faci pentru a-ți găsi un loc de muncă?
- Exercițiul "Busola": așezarea pe o colă de hârtie la un pol al busolei: "Ce pot face?" la polul celălalt al busolei "Ce nu pot face?". Discuția poate continua cu analiza calităților/ trăsăturilor care susțin un pol și a temerilor/barierelor care apar în cazul celălalt. Ce putem face să depășim barierele?
- Legat de obiectivul *Găsirea unui loc de muncă*, subiectul probațiunii poate dezvolta împreună cu consilierul un plan de acțiune în vederea atingerii acestui obiectiv. Consilierul susține persoana în formularea unor pași concreți, aplicabili și verifică de la sesiune la sesiune stadiul implementării, abordând etapele, pașii în aplicarea cărora apar dificultăți.

3.4.3. Echilibrul asistare - control în cadrul procesului de supraveghere

Dilema *asistare/intervenție/tratament* sau *control* ori un posibil echilibru între ele este preocuparea multor studii și cercetări cu privire la eficiența lucrului în probațiune. Sunt sisteme de probațiune centrate pe latura de control, precum sunt sisteme care valorifică latura asistențială a probațiunii.

Recomandări:

De cele mai multe ori, punerea în executare a unei obligații (de tipul: să urmeze un tratament în caz de alcoolism, narcomanie, toxicomanie sau boală venerică; să participe la programe probaționale; să acorde susținere materială familiei victimei; să repare daunele cauzate în termenul stabilit de instanță) implică demersuri susținute de asistență și consiliere.

Urmarea unui tratament sau a unui program presupune efectiv activități de asistare sau consiliere.

Distingem în această situație între două ipoteze: derularea programului de către biroul de probațiune și, deci, implicit derularea efectivă a unei intervenții în sensul îndeplinirii obligației impuse de instanță (măsura de control integrează procesul de asistare) sau derularea programului de către o instituție din comunitate și, în acest context, biroul de probațiune derulează activități de consiliere motivațională, utilizând tehnici specifice interviului motivațional.

O distincție clară și care, la nivel tehnic, implică combinarea controlului cu asistarea în procesul de reabilitare a persoanelor condamnate este cea operaționalizată la nivelul legislației aplicabile sistemului de probațiune din statul Luxemburg (a se vedea http://www.euprobationproject.eu/national_detail.php?c=LU), când apar

Consilierul, în munca sa cu persoana condamnată trebuie să respecte o serie de **valori și normele deontologice** ale activității de supraveghere, comune atât pentru control, cât și pentru asistare, respectiv:

1. Confidențialitatea

Păstrarea *caracterului confidențial* al informațiilor obținute de la persoana supravegheată este poate cea mai importantă normă deontologică. Confidențialitatea trebuie să fie asigurată în toate activitățile specifice supravegherii cazului, având în vedere că în executarea sancțiunilor neprivative de libertate se va colabora cu diferite instituții sau organizații din comunitate: poliție, școală, servicii sociale ori alte instituții publice sau private, această colaborare debutând încă din faza în care persoana era inculpată. Dacă dintr-un motiv oarecare datele trebuie să fie comunicate altor persoane, consilierul trebuie să obțină acordul persoanei în acest sens.

Legat de această practică, în state precum Norvegia și Irlanda, ofițerul de probațiune are obligația de a cere persoanei, la începutul supravegherii, să semneze un formular, un acord, care să-i permită accesarea unor surse, contactarea anumitor persoane pentru a obține informații pentru întocmirea referatelor de evaluare, a planurilor de supraveghere, a raportelor de monitorizare. De exemplu, dacă persoana participă la un tratament privind consumul la droguri, poate fi necesar ca ofițerul de probațiune să vorbească cu medicul pentru a obține informații relevante pentru evaluarea întocmită și aceste informații să fie utile organelor judiciare în înțelegerea comportamentului infracțional adoptat.

Conceptul utilizat în probațiunea statelor nordice este cel de renunțare la **beneficiul confidențialității**. Acest concept presupune consimțământul dat ofițerului de probațiune de către persoana supravegheată de a-i folosi date și informații personale în relațiile cu alți specialiști, membri ai familiei, alți factori decidenți. În acest scop, rolul consilierului de probațiune este de a informa corect persoana asupra drepturilor și limitelor confidențialității, precum și consecințele reale (avantaje/dezavantaje) ale renunțării la acest drept.

Recomandări:

În practică consilierul de probațiune se poate confrunta cu ipoteza solicitării unor date privind situația persoanei supravegheate din partea unei instituții din comunitate (spital, centru de tratament, școală, serviciu social etc) în evidența căreia se află persoana.

Consilierul va solicita acordul persoanei, în scris sau verbal, pentru a oferi aceste informații terților, în următoarele situații:

- atunci când instituția solicită date suplimentare, altele decât cele comunicate de biroul de probațiune prin adresa de referire sau alt tip de demers;
- atunci când persoana nu a fost recomandată de către biroul de probațiune unei alte instituții din comunitate, însă persoana se află în evidența instituției pentru sprijin, aceasta solicitând datele respective, independent de vreun demers al biroului.

În același cadru al respectării confidențialității putem analiza și prezența unui student sau a unui voluntar la activitățile specifice de supraveghere (întrevedere clasică, ședință consiliere, ședință programe). Astfel se recomandă solicitarea acordului persoanei supravegheate pentru participarea unei alte persoane la discuția purtată de consilier și persoana supravegheată.

Ar mai fi de menționat că, potrivit legislației specifice probațiunii din Republica Moldova, confidențialitatea intervenției este asigurată în anumite limite, în condițiile accesului organelor judiciare la dosarul de probațiune și al informării necondiționate la solicitarea acestora. În aceste condiții, este etic să se procedeze la informarea corectă a persoanei supravegheate asupra limitelor confidențialității asigurate.

2. Respectul față de persoană

Respectul față de celălalt este ridicat la rang de virtute de către filosofi încă din antichitate.

La nivel practic, respectul față de celălalt înseamnă să fie luate în considerare sentimentele, nevoile, ideile celeilalte persoane, care este acceptată și respectată în individualitatea ei. Acest lucru include și faptul că specialistul trebuie să cunoască persoana cu care lucrează, să o asculte, să fie sincer și autentic în relația cu aceasta. Principiul de bază care se aplică:

tratează-i pe ceilalți, așa cum ai vrea să fii tratat. Nu includem aici situațiile în care respectul este potențat de frică, de exemplu, de respectul față de șeful care pune presiune pe angajat sau respectul față de consilierul de probațiune care se impune ca autoritate. În aceste cazuri nu vorbim de un respect autentic, ca fundament al relațiilor sociale și profesionale solide.

3. Credibilitate/Legitimitate

Credibilitatea consilierului de probațiune și a instituției pe care o reprezintă rezidă din profesionalismul manifestat în activitatea desfășurată, atât prin evaluările făcute pe perioada procesului penal, cât și prin modalitatea de desfășurare a supravegherii, activități prin care contribuie de înfăptuirea actului de justiție.

Relația dintre persoana supravegheată și consilier se construiește treptat, iar cunoașterea celuilalt, reprezintă calea pentru obținerea încrederii și cooperării, dar și motorul care asigură dinamica intervențiilor: planificarea, implementarea, adaptarea și modificarea acestora.

Două condiții esențiale, care întăresc obiectivitatea și credibilitatea consilierului, sunt autoevaluarea realistă și autocunoașterea.

Deși situațiile întâlnite în practică pot fi foarte diverse, subliniem două dintre posibilități, în care autoevaluarea realistă și recunoașterea propriilor limite sunt utile și sporesc credibilitatea consilierului:

- cazurile de incompatibilitate psihologică,
- cazurile de incompatibilitate socială.

Incompatibilitățile psihologice se referă la recunoașterea limitelor, a dificultăților de a lucra cu anumite categorii de persoane. Dificultatea poate privi o anumită categorie de infracțiuni (consilierul nu pot lucra cu infractorii sexuali, ca urmare a unor experiențe anterioare), o categorie de vârstă (consilierul nu poate lucra cu bătrânii, el fiind foarte tânăr sau impresionabil în legătură cu starea acestora), o categorie etnică (consilierul nu poate lucra cu rromii, de exemplu din cauza faptului că a trăit într-o comunitate aflată în permanent conflict etnic), experiențe negative în comunicarea cu o anumită persoană supravegheată (neînțelegeri repetate, tendințe de manipulare, conflicte). În aceste cazuri, este recomandată **asumarea limitelor și informarea superiorului** pentru îndrumarea acestor persoane către alți consilieri. Din prisma dezvoltării personale și profesionale continue, aceste limite pot fi abordate în cadrul unor *training*-uri, sedințe de supervizare între egali, sedințe de *coaching*.

În categoria a doua de *incompatibilități*, cele *sociale*, intră situațiile în care între consilier și persoana aflată în evidența sa, există relații de rudenie sau de apropiere. În cazul în care există relații personale sau de apropiere cu persoana supravegheată, este obligatoriu ca practicianul să-și anunțe superiorul ierarhic despre această stare de incompatibilitate în care se află în vederea realocării cazului altui consilier pentru a asigura obiectivitatea și eficiența actului profesional.

Credibilitatea se întemeiază pe integritate¹¹, ceea ce înseamnă că un consilier de probațiune trebuie să acționeze onest, cinstit și cu consecvență, în rezolvarea diferitelor aspecte ce țin de supravegherea cazului și să dobândească autonomie în acțiunile întreprinse. Ca autoritate, consilierul de probațiune trebuie să aibă legitimitatea morală, iar pentru a obține această

¹¹ *Goleman D.*, Inteligența emoțională, cheia succesului în viață. Partea a II-a: Cultivarea sinelui, pag. 90, Editura Allfa, 1998, București.

legitimă trebuie să ofere ajutor practic, ca recunoaștere a nevoilor persoanelor aflate în evidență. Consilierul trebuie să evite totuși intrarea în capcana „atotștiinței”, a unui „șef” sau „superior”, să evite criticile. Consilierul nu trebuie să ocolească aprecierile pozitive sau chiar laudele, când ar trebui evidențiate, de teamă că își va pierde din autoritatea pe care dorește să și-o impună.

3.4.4. Managementul schimbării comportamentale

Specialiștii care lucrează în sistemul de probațiune trebuie să aibă minime informații despre mecanismul schimbării comportamentale. Schimbarea nu se poate realiza *hic et nunc* (aici și acum), la cererea profesionistului din probațiune sau pentru că așa decide judecătorul prin sentință.

Procesul de schimbare este lung și anevoios, proces pe parcursul căruia persoana are nevoie de sprijin și îndrumare. De aceea, intervenția în probațiune nu presupune doar control, verificare în vederea respectării condițiilor sau a obligațiilor impuse de către instanță, ci implică un proces susținut de asistență și consiliere pentru a asigura reintegrarea socială, care presupune în esență schimbarea comportamentului.

Pentru că vorbim în practica probațiunii de un „client involuntar”, care nu a solicitat singur ajutor, ci este obligat prin sentința instanței să coopereze cu personalul de probațiune, propunem în continuare analiza unor trăsături caracteristice acestei tipologii, a unor situații posibil de întâlnit în practică și a unor modalități de depășire pentru a continua intervenția în condiții optime.

Rezistența este o reacție a clienților care se simt constrânși, devin nesiguri și percep limitări în procesul de ajutor în vederea schimbării. Teoria reactanței (*reactance theory*)¹² apreciază că presiunea socială având ca scop conformarea va produce efectul opus, datorită percepției persoanei că i s-a limitat libertatea de alegere. Astfel, omul va reacționa pentru a-și proteja libertatea pe care o simte amenințată. Când presiunea de a acționa într-un anumit fel este prea mare, tinde să se opună prin reacțiile sale. Îi este teamă de pierderea libertății personale și ia măsuri de a se opune la ceea ce este presat să facă.

Reluctanța se referă la ambiguitatea pe care o simte persoana aflată în evidența unui birou de probațiune când știe că a-și organiza, a-și schimba viața, implică un anumit cost. Clienții reluctanți sunt nesiguri de ceea ce vor, vorbesc de regulă despre subiecte de mică prioritate sau sigure pentru ei și sabotează procesul de schimbare, fiind inautentici, spunând ce dorește să audă consilierul de la ei (ex: „Da, pot să o fac.” - dar nu o face). Își asumă responsabilități foarte greu, își stabilesc obiective nerealiste și folosesc acest lucru ca o scuză pentru a nu lucra cu consilierul.

Reluctanța trebuie văzută ca evitare și nu rea voință din partea persoanei supravegheate. Dacă persoana vede procesul de ajutor în termenii recompensă / pedeapsă, trebuie explicată partea pozitivă a procesului de ajutor și importanța schimbării

vechilor comportamente¹³.

Nu uitati! Dacă "clientul rezistent" exprimă clar faptul că nu vrea să participe la procesul de schimbare, "clientul reluctant" este necooperant în mod indirect și are tendința de a da vina pe alții.

Recomandări privind lucrul cu persoanele care opun rezistență sau cu persoanele reluctante:

Consilierul de probațiune trebuie să fie conștient că lucrează cu un "client involuntar", cu posibilă rezistență sau reluctanță; În acest caz, e indispensabil să fie realist și flexibil, pentru că este foarte posibil ca o intervenție coercitivă să determine rezistența/reluctanța sau să o accentueze, dacă există.

Încercați să prezentați procesul de supraveghere și intervenția derulată în termeni de recompensă/pedeapsă ori de pierdere/câștig. Trebuie explicată și evidențiată partea pozitivă a procesului de supraveghere și importanța schimbării vechilor comportamente.

Un posibil exemplu: *Știu că esti speriat de durata mare a termenului de încercare de 4 ani, dar în acest timp ești liber, rămâi alături de familia ta, îți continui planurile de viață așa cum ți-ai propus, cu condiția menținerii legăturii cu mine, în calitate de consilier responsabil de caz și a respectării obligației de a urma un program...* "Clientul involuntar" trebuie ajutat să-și identifice propriile motive pentru care este rezistent, să ajungă la cauza rezistenței lui. Dacă acesta descoperă motivul pentru care

Mai reținem, în activitatea cu persoanele aflate în supraveghere, câteva situații în care priceperea și abilitățile consilierului sunt puse la încercare:

1) Persoana supravegheată tace îndelung

Tăcerea e parte din comunicare, transmite un mesaj. Fiecare moment de tăcere poate fi interpretat diferit. Pentru a aduce însă mai multă lumină în această incertitudine propunem în cele ce urmează câteva posibilități de gestionare a pauzelor.

Tăcerea poate interveni în fiecare moment al conversației, la începutul, în timpul conversației sau spre final. Fiecare dintre aceste situații se tratează în mod diferit.

Recomandări (în analiza momentelor de tăcere):

La începutul întrevederii persoana aflată în supraveghere poate să tacă, deoarece este tipul de "client involuntar" și se simte nesigură, neîncrezătoare ori încrâncenată, nemulțumită de sentință.

Consilierul poate folosi una din următoarele fraze de început: "Văd că-ți este greu să vorbești. Adesea, cei care vin pentru prima dată aici, se comportă așa. Mă întreb dacă și tu simți la fel".

Dacă comportamentul persoanei arată că aceasta este absentă, aceasta se uită prin cameră, e distrasă, consilierul poate întreba: "Cei care vin pentru prima dată aici, trimiși de instanță se hotărăsc să nu vorbească. Mă întreb dacă tu alegi să faci la fel".

În timpul întâlnirii – consilierul trebuie să evalueze corect motivul care a determinat tăcerea. Pentru consilier, momentele de tăcere pot constitui surse de anxietate și de jenă sau o teamă profesională la gândul că o perioadă mai lungă de tăcere semnalează un eșec al întrevederii (de aici și tendința de a grăbi derularea întrevederii, de a vorbi în locul

2) Persoana supravegheată se manifestă agresiv

Dacă consilierul constată sau are indicii privind existența unui astfel de comportament în cazul persoanei cu care lucrează, este recomandat să-și anunțe colegii că are stabilită o întâlnire cu o astfel de persoană și să stabilească împreună cu aceștia un cod de semnalare a situațiilor periculoase (ex. un telefon dat unui coleg: "Te rog să-mi aduci registrul de înregistrări, cel cu coperta roșie" sau "Te rog să-mi aduci ștampila cu tuș roșu"). Acest cod este valabil și în cazurile în care situația devine critică și când nu existau informații care să indice că persoana se manifestă violent.

Atunci când consilierul vizitează persoana supravegheată acasă, este indicat să:

- anunțe colegii despre această vizită,
- analizeze încăperea înainte de a intra sau înainte de a începe întrevederea,
- să se așeze lângă ușă sau în cel mai apropiat loc de ieșire.

Este cunoscut faptul că cei mai mulți oameni sunt furioși 2, 3 minute, după care se calmează - dacă episodul este unic, consilierul nu este în pericol; dacă se repetă, se recomandă închierea discuției și părăsirea locuinței persoanei supravegheate.

În acest caz, recomandat este :

- consilierul să nu atingă niciodată persoana când e furioasă.
- dacă persoana s-a ridicat în picioare, consilierul trebuie să o invite cu un ton scăzut, să se așeze (are efect calmant).
- consilierul să fie atent la următoarele gesturi ale interlocutorului (mișcarea rapidă a brațelor, dilatarea pupilelor, contorsionarea venelor, scrâșnituri ale dinților, vorba repezită, spasm muscular).
- ca regulă, nu se întoarce niciodată spatele unei persoane care se comportă astfel, încheind brusc discuția.
- consilierul trebuie să aiba în vedere să încheie discuția înainte ca situația să se agraveze.
- la întoarcerea la birou, consilierul va anunța șeful și colegii despre cele întâmplate. Discutarea împreună a cazului și a manierei de gestionare a situației va ajuta la dezvoltarea unor proceduri de lucru în astfel de situații.

3) Persoana supravegheată invocă lipsa de timp

Este posibil să fie vorba despre o situație obiectivă de acest gen (persoana vine la întâlniri în timpul pauzei de masă, sau în urma unei învoiri de la locul de muncă. În acest caz, faptul că întâlnirea este pregătită (teme de discuție, formulare etc) ajută în salvarea de timp. La fel e valabil și în cazul în care consilierul nu are timp. Dacă a apărut o urgență și consilierul nu poate discuta cu persoana supravegheată, este indicat să nu o reprogrameze fără a discuta puțin cu aceasta. Este bine, de asemenea, ca persoana care are întâlnire cu consilierul să știe cât timp are la dispoziție.

Este posibil însă ca prin invocarea lipsei de timp, persoana supravegheată să intenționeze manipularea consilierului în vederea reducerii timpului supravegheții și implicit al acțiunilor de control. De obicei formula utilizată este: "Nu am timp, vă rog, nu mă așez, am venit să semnez și vorbim data viitoare...". Invitația de a lua, totuși, loc pe scaun constituie un debut al dialogului.

4) Persoana supravegheată vorbește continuu

Dacă ceea ce spune persoana este lipsit de importanță sau se repetă, consilierul poate sublinia acest aspect spunând:

"Am înțeles acest aspect, am tot vorbit despre el până acum, te invit să vorbim despre ..."

sau

"Scuză-mă că te întrerup, dar am înțeles situația asta. Găsești că este greu să vorbim despre altceva?"

E posibil să fie vorba tot despre o tactică de manipulare a persoanei supravegheate, abătând discuția de la subiecte importante.

5) Persoana supravegheată pune întrebări despre viața personală a consilierului

Este important de făcut observația că relația consilier – persoană supravegheată este una profesională și nu una personală – este important ca persoane supravegheate să înțeleagă că nu îi este de nici un folos dacă se vorbește despre consilier în întâlniri și este indicat ca personalul de probațiune să nu ia în considerare asemenea întrebări. Consilierul nu dă exemple personale sau din familia acestuia: *"Mi s-a întâmplat și mie..."*, *"Am fost și eu în situația asta..."* etc.

6) Persoana supravegheată se prezintă în stare de criză

Intervenția în criză este asemănătoare cu **consilierea psihologică**, dar se distinge de aceasta prin intensitate, urgență și

complexitate. O situație din această sferă va fi abordată în capitolul următor, spre exemplificare.

3.4.5. Derularea de programe

De regulă, fiecare program dintre cele dezvoltate¹⁴ pentru probațiunea sentențială în comunitate din Moldova, are un ghid sau un manual propriu de aplicare, motiv pentru care nu se impune dezvoltarea unui alt ghid cadru privind derularea de programe.

Există, totuși o serie de aspecte care apreciem că trebuie evidențiate ca standarde sau reguli minime privind aplicarea programelor:

- ✚ **Uniformizarea denumirii date programelor** derulate în cadrul sistemului de probațiune, formulele utilizate în cadrul normativ cu referire la această activitate fiind diverse: curs de reabilitare psihologică, curs de tratament, program special de tratament sau de consiliere ori programe probaționale. Această variațiune terminologica e de natură să creeze confuzii în rândul practicienilor. Programul probațional poate fi denumirea generică pentru toate tipurile de programe derulate în cadrul serviciilor de probațiune sau sub coordonarea serviciilor de probațiune.

- ✚ **Distincția între programe standard și programe specifice:**
Programele standard sunt cele adresate comportamentului infracțional și schimbării comportamentale la modul general și conțin de regulă un număr mai mic de abordări.
Acestea conțin de regulă elemente de terapie cognitiv- comportamentale și elemente de interviu motivațional.
Programele specifice/*targeting* sunt cele adresate unui comportament specific: adicție, agresivitate, drink&drive și au la baza psihoterapiei specifice centrate pe tipul de comportament deviant, ca de exemplu: terapii cognitiv-comportamentale, analiza existențială, analiza tranzacțională.

Programele dezvoltate de sistemul de probațiune din Moldova sunt din categoria programe standard, cu excepția

---

¹⁴ Programul Motivația pentru schimbare, Programul reducerea abuzului de substanțe, Programul diminuarea agresivității, Programul 15, Programul Drink & Drive Moldova, Programul de intervenție pentru reducerea comportamentelor predelinconvenționale și infracționale ale adolescenților aflați în risc; Programul de pregătire pentru liberare a persoanelor care execută o pedeapsă privativă de libertate

Programului de diminuare a agresivității și Programului Drink & Drive Moldova.

Aspecte legate de constituirea grupului:

Fiecare grup constituit pentru derularea unui program de reintegrare trebuie să evite orice formă de discriminare, de genul:

- nu o singură femeie într-un grup de bărbați/ nu un singur bărbat într-un grup de femei;
- nu un singur bărbat în vârstă într-un grup de tineri/ nu un singur tânăr într-un grup de vârstnici;
- nu un singur minoritar etnic într-un grup majoritar etnic etc.

Aspecte legate de duratele sesiunilor și frecvența acestora:

Durata unei sesiuni dintr-un program de intervenție este recomandat să nu depășească 60 minute, cu posibilitatea unei pauze de 10 minute.

Durata unei sesiuni dintr-un program de reintegrare, de grup, nu depășește, de regulă, 2 ore, cu minim o pauză de 15 minute.

Frecvența derulării sesiunilor programelor este de regulă săptămânală, iar în cazuri excepționale nu va depăși 2 ședințe pe săptămână. Frecvența este gândită în așa fel încât să asigure reflectarea asupra temelor discutate, posibilitatea de a culege experiențe subsumate temei, pe marginea cărora să se poată discuta.

Abordarea crizelor:

Apare în rândul practicienilor frecvent întrebarea: *"În cazul în care persoana apare la întrevăderi în stare de criză, abordez criza sau derulez ședința programată?"*

Nu există nicio rețetă privind această situație. Este posibilă abordarea crizei, stabilind o întrevădere într-un termen cât mai scurt, este posibilă redirectionarea persoanei către un serviciu special care poate asigura consiliere psihologică sau unul care poate asigura serviciile care au generat criza (acte, locuință, ajutor social etc). O altă posibilitate este abordarea crizei în cadrul întrevăderii, integrând-o într-un posibil subiect de discutat: rezolvarea de probleme, prioritizarea obiectivelor, relația cu autoritatea etc. Alegerea unei posibile modalități de acțiune, depinde de intensitatea crizei, de sursa ei, de experiența și priceperea consilierului.

3.4.6. Munca în folosul comunității. Repere teoretice și practice

Pedeapsa la muncă neremunerată în folosul comunității, cunoscută mai ales sub denumirea de serviciul comunitar (*community service*), se regăsește în legislația penală a statelor europene sub denumiri diferite și având o serie de trăsături comune: munca/activitatea de interes general în Franța (*le travail d'intérêt général - le T.I.G.*) și munca neremunerată (*le travail non rémunéré - le T.N.R.*), furnizarea de muncă pentru comunitate în Portugalia (*Prestação de Trabalho a Favor da Comunidade - PTFC*), muncă în folosul comunității în Spania (*trabajos en beneficio de la comunidad*), munca de utilitate publică în Italia (*il lavoro di pubblica utilità*).

În anul 1976, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a adoptat prima rezoluție care se referea la introducerea unor măsuri penale alternative la închisoare în legislațiile penale din statele membre, *Rezoluția (76) 10 din 9 martie 1976*. În această rezoluție, li se cerea guvernelor statelor membre să dezvolte alternativele existente, precum probațiunea și sancțiunile pecuniare, și să studieze și posibilitatea introducerii de noi alternative, cu luarea în considerare în mod special a implicării comunității în procesul de resocializare a infractorilor, cum ar fi munca neremunerată în folosul comunității. Consiliul Europei revine în anul 2000 prin *Recomandarea Rec (2000) 22 adoptată la 29 noiembrie 2000* privind îmbunătățirea implementării regulilor europene asupra măsurilor și sancțiunilor comunitare prin care schițează liniile generale de includere a acestora în legislațiile naționale:

1. Munca neremunerată în folosul comunității constă în faptul că persoana condamnată desfășoară o activitate utilă, fără plată, în interesul comunității.
2. Activitatea desfășurată de persoana condamnată trebuie să fie de interes social (legătura cu repararea prejudiciului cauzat comunității prin săvârșirea infracțiunii), să aibă o valoare educațională pentru condamnat și să contribuie la dezvoltarea abilităților practice ale acestuia / de a munci ale acestuia. Activitățile trebuie adaptate la aptitudinile și priceperile persoanei supravegheate.
3. Executarea muncii neremunerate în folosul comunității va fi guvernată de principiul flexibilității pentru a face compatibile, în măsura în care este posibil, munca în folosul comunității cu activitățile de zi cu zi desfășurate în mod normal de persoana condamnată / luând în considerare sarcinile personale sau de familie ale persoanei condamnate.
4. Acordul / consimțământul persoanei e necesar în cazul dispunerii unei astfel de obligații.¹⁵
5. Evitarea exploatării prin muncă, interzicerea lucrului pe timp de noapte.
6. Aplicarea diferențiată, particularizată a acestei obligații în cazul minorilor, în acord cu gradul lor de dezvoltare.

Ca mod de reglementare în legislația statelor europene, munca în folosul comunității se regăsește ca pedeapsă principală în materia contravențiilor, ca pedeapsă penală principală, ca alternativă la urmărirea penală, ca obligație în cazul suspendărilor condiționate, ca pedeapsă complementară, ca modalitate de înlocuire a unei alte pedepse principale (amenda, de exemplu).

În unele state punerea în executare a acestei obligații se face diferențiat în funcție categoria de vârstă minori/majori, în Franța, de exemplu, de către Serviciul penitenciar de reintegrare și probațiune (*Le service pénitentiaire d'insertion*

¹⁵ În cazul Republicii Moldova, Curtea Constituțională, prin *Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr. 13g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a art. 67 alin. (4) din Codul Penal și a unor prevederi ale art. 194 alin. (2) din Codul de Executare*, a apreciat că lipsa acordului persoanei la aplicarea pedepsei sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității nu poate fi interpretată în sine ca determinând calificarea ca muncă forțată a conduitei impuse prin actul judecătoresc de dispoziție. În opinia Curții, solicitarea acordului pentru aplicarea unei astfel de măsuri ar avea ca efect lipsirea de eficiență a pedepsei aplicate pentru comiterea de fapte incriminate de legea penală (a se vedea *Aprecierea Curții pct. 32, 33*).

et de probation) în cazul majorilor și Serviciul de protecție juridică a minorilor/tinerilor (*La protection judiciaire de la jeunesse*) în cazul minorilor¹⁶. O distribuție asemănătoare există și în cazul statului Luxemburg, respectiv Serviciul de munca în folosul comunității pentru minori (*Oeuvres philanthropiques*) și Serviciul pentru munca în folosul comunității pentru adulți (TIG)¹⁷.

În alte legislații este implicat același organism în implementarea acestor pedepse, cum ar fi Direcția Generală de Măsuri Penale Alternative și Justiție Juvenilă (DGMPAJJ) în cazul Cataloniei¹⁸.

În România, sancțiunea cu munca în folosul comunității nu mai poate fi aplicată minorului potrivit noului Codul penal, aprobat prin Legea 286/2009 privind Codul Penal¹⁹.

În implementarea acestei obligații, indiferent de forma de sancțiune (pedeapsă principală, obligație asociată unei alte măsuri, sancțiune contravențională), consilierul de probațiune trebuie să aibă în vedere, în alegerea instituției și în particularizarea activităților stabilite a fi prestate, atât aspectul reparatoriu al acestei sancțiuni, cât și cel educativ și motivațional, ținând cont de *abilitățile și aptitudinile* persoanei față de care s-a dispus această obligație (deci posibilitatea de a presta atât muncă fizică, manuală, cât și intelectuală).

De exemplu, o persoană condamnată pentru săvârșirea repetată de infracțiuni în trafic ar putea să presteze munca ca infirmier într-un spital sau în unități ale Crucii Roșii, pentru a-și schimba atitudinea vis-a-vis de comportamentul iresponsabil în trafic. O persoană care a vandalizat sau a săvârșit infracțiunea de distrugere, poate fi implicată în repararea de spații publice de joacă, de așteptare a mijloacelor de transport, de parcare etc.

În același registru, un specialist în medicină, poate oferi servicii medicale bătrânilor, oamenilor străzii sau copiilor abandonati, la fel cum un specialist în educație poate oferi meditație copiilor din centrele de plasament.

Aceste modalități de individualizare a executării muncii în folosul comunității se reclamă a fi utilizate mai pregnant, pentru a diminua din caracterul dublu represiv al modului în care este formulată această sancțiune (muncă și neremunerată și în folosul comunității) în Codul Penal al Republicii Moldova²⁰, față de formulări prezente în legislațiile europene, precum *community service* sau *community payback*. Trebuie precizat că această formă de executare **nu trebuie să excludă, prin natura ei, motivația, angajamentul și implicarea persoanei** (a se vedea aici necesitatea acordului, a consimțământului) și nici ideea de câștig sau de capital pentru persoana față de care s-a dispus această obligație, **idee atât de vehiculată în cazul obligațiilor de a urma un program probațional, un tratament sau curs.**

În aceste condiții, este de așteptat ca biroul de probațiune să aibă responsabilitatea deciderii instituției în care se va presta munca neremunerată și tipul activităților ce vor fi derulate (aspect care nu este în prezent asigurat, având în vedere dispozițiile art. 192 din Codul de Executare al Republicii Moldova). În acest context, ideea de consultare între autoritățile publice (primării) și birourile de probațiune, în stabilirea activităților pe care urmează să le desfășoare persoana sancționată, idee prezentă în textul HG nr. 1643 /2003 *despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă*

¹⁶http://www.penalreform.ro/mfc/documente/experienta_internationala/Experienta%20europeana/Probațiunea%20si%20Serviciul%20de%20Probațiune%20-%20o%20perspectiva%20europeana.pdf

¹⁷ idem

¹⁸ Idem 15

¹⁹ Intrat în vigoare la 1 februarie 2014

²⁰ Situație similară și în accepțiunea Codului Penal al României

neremunerată în folosul comunității, trebuie exersată mai mult în activitatea curentă pentru a facilita dezvoltarea acestui mecanism și pentru a obișnui cu această practică pe toți actorii sociali implicați.

3.5. Monitorizarea procesului de supraveghere

Monitorizarea procesului de supraveghere implică evaluarea continuă a situației persoanei, a nevoilor și riscului, a gradului de conformare la condițiile și obligațiile fixate. În acest sens, evaluarea continuă decurge firesc din datele strânse pe perioada supravegherii, în cursul întrevederilor și activităților derulate, nefiind necesară reluarea periodică a evaluării inițiale (la 3 luni, la 6 luni etc), prin aplicarea repetată a instrumentului de evaluare asociat etapei de început. Legat de dinamica obligațiilor și adaptarea lor la particularitățile cazului, articolul 90 alin. (7) din Codul Penal al Republicii Moldova oferă, ca variantă de lucru dar doar în cazul unei singure instituții penale, aceea a **suspendării condiționate a executării pedepsei**, posibilitatea adaptării pe perioada executării a obligațiilor impuse prin sentință în sarcina persoanei. Astfel, la propunerea consilierului responsabil cu supravegherea suspendării condiționate a executării pedepsei, instanța de judecată, pe durata termenului de probă, poate anula, în întregime sau parțial, obligațiile stabilite anterior condamnatului ori adăuga altele noi.

Din analiza practicii, a reieșit că această posibilitate de a propune instanței noi obligații sau anularea celor dispuse nu este valorificată de către consilierii de probațiune, existând temerea că instanțele nu vor da curs solicitării.

Constatăm că terenul legislativ este inegal legiferat, când cu posibilități foarte detaliate de lucru, când cu aspecte lăsate la latitudinea /discreția consilierului. Este important de subliniat că restrângerea de drepturi se face numai în baza unei decizii a instanței ori a unei autorități care acționează în baza unor prevederi legale explicite.

Consilierii de probațiune din Republica Moldova sunt obișnuiți să lucreze pe un teren excesiv reglementat, astfel că, în lipsa unor prevederi în legislația secundară sau a unor proceduri bine stabilite la nivelul practicii judiciare, această posibilitate nu va fi valorizată la adevărata ei valoare.

Exercitarea funcției de control în scopul verificării respectării obligațiilor este realizată în principal prin mijloacele enumerate anterior (vizite la domiciliul persoanei, la locul de desfășurare a tratamentului ori a muncii nerenumerate în folosul comunității, ori a programului, dacă e cazul; verificări la locul de desfășurare a tratamentului ori a muncii nerenumerate în folosul comunității ori în locurile a căror frecvență a fost interzisă persoanei; solicitarea de caracterizări sau informații de la autorități locale sau alte instituții din comunitate privind comportamentul persoanei, întrevederile la sediul biroului etc).

Informarea inițială privind respectarea măsurilor are loc cu ocazia primei întrevederi, când persoana este "informată dar și atenționată,, în scris că, în cazul încălcării repetate a obligațiilor stabilite, biroul va înainta demers în instanță pentru anularea măsurii aplicate și stabilirea pedepsei conform hotărârii judecătorești. **Această informare este**

suficientă, fără a mai administra o mostră din ceea ce se numește avertizare (cu document separat, cu terminologia specifică avertismentului).

În schimb, informarea trebuie să fie clară cu privire la condițiile și obligațiile ce trebuie respectate, situațiile în care are loc avertizarea, frecvența avertizării, definirea clară a ceea ce înseamnă încălcarea sistematică, momentul în care poate fi sesizată instanța. În cuprinsul *Instrucțiunii cu privire la organizarea activităților de probațiune sentențială și postsentențială în privința condamnaților adulți și majori*, aprobată prin ordinul șefului OPC nr. 168/30.12.2013, *încălcarea sistematică* este definită ambiguu prin expresia "de trei sau mai multe ori". În acest context, situația poate deveni neclară pentru persoana supravegheată, dar și pentru practica serviciilor, care devine neunitară ca urmare a interpretării sintagmei.

Aplicarea de avertismente pe parcursul supravegherii

Pentru încălcări în respectarea obligațiilor, precum neprezentarea ori inconsecvența în prezentarea la întrevederi, la desfășurarea tratamentelor ori îngrijirilor medicale sau la prestarea activităților de muncă neremunerată, predarea cu întârziere a unor documente justificative solicitate, consilierul poate aplica avertismente.

Ca procedură de acordare a avertismentelor/avertizărilor²¹, consilierul:

- ❖ Convoacă persoana la sediul biroului pentru furnizarea de explicații, justificări, aducerea de dovezi.
- ❖ Verifică motivele și dovezile invocate de către persoana supravegheată și, dacă constată că nerespectarea obligațiilor fixate în sarcina persoanei nu este justificată de motive obiective, îi înmânează acesteia un avertisment scris, explicându-i conținutul acestuia. Avertismentul/ avertizarea face referire în conținutul său la motivele de fapt care au determinat aplicarea acestuia, respectiv la obligația încălcată sau condițiile de executare, prezentând totodată și consecințele la care se expune persoana dacă va continua să înregistreze abateri în respectarea măsurilor și obligațiilor.
- ❖ Împotriva avertismentelor/avertizărilor consilierului de probațiune ar trebui prevăzută o procedură de contestare. Persoana aflată în evidența biroului de probațiune ar trebui să poată face plângere la șeful biroului/șeful ierarhic superior invocând dovezi în contestarea actului de sancționare. Șeful, analizând situația, ar putea să dispună anularea avertismentului/avertizării acordat/e sau menținerea actului respectiv.²²
- ❖ În cazul în care, în decursul perioadei de probațiune, cel supravegheat încalcă în mod sistematic obligațiile stabilite sau ordinea publică, fiind supus răspunderii administrative, sau, pînă la expirarea termenului de probă, nu a executat cu rea-voință obligația de a repara dauna cauzată, instanța de judecată, la propunerea biroului de probațiune poate pronunța o încheiere cu privire la anularea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei și la trimiterea condamnatului pentru a executa pedeapsa stabilită prin hotărîrea instanței de judecată.

²¹ Se recomandă utilizarea termenului de *avertizare* pentru a distinge de *avertismentul* aplicat minorului ca măsură de constrângere cu caracter educativ.

²² Acest aspect, precum și cel din caseta de mai jos, constituie obiectul unor propuneri de modificare a cadrului normativ actual, inițiate în cadrul Proiectului Uniunii Europene „Sprijin acordat sistemelor de executare, probațiune și rehabilitare în Moldova” (EUTAP 4)

De reținut!

- ❖ Încălcarea sistematică este definită prin expresia *de trei sau mai multe ori* (pct. 4.2.4, 4.3.3 din OCP 168/30.12.2013). În același registru se înscrie și expresia *de două ori sau mai multe*.
- ❖ Această precizare ambiguă trebuie modificată, pentru că determină înștiințarea instanței, în mod inechitabil, respectiv în unele cazuri după aplicarea a trei avertismente pentru abateri, alteleori pentru mai mult de trei abateri. Si acest aspect constituie obiectul unei propuneri de modificare a cadrului normativ actual. De asemenea, trebuie analizată posibilitatea de a excepta de la regula *încălcării sistematice* – prevăzută de art. 90 alin. (8) și art. 104 alin. (4) din Codul Penal - unele obligații precum *supunerea la monitorizarea electronică sau interzicerea dreptului de a conduce un autovehicul*.

3.6. Finalizarea supravegherii

Înainte de împlinirea termenului de supraveghere, consilierul responsabil de caz evaluează întreg procesul de supraveghere, respectiv modul de respectare a obligațiilor impuse și a altor condiții impuse, gradul de atingere a obiectivelor planului de supraveghere și evoluția riscului de a săvârși noi infracțiuni.

La sfârșitul termenului de supraveghere, consilierul întocmește un raport final în care se consemnează aspectele de mai sus, precum și orice alte informații relevante referitoare la conduita persoanei condamnate pe perioada supravegherii.

Practica întocmirii raportului final și a informării instanței cu privire la finalizarea supravegherii²³ este dată de necesitatea închiderii procesului de executare - deschis de instanță, lucrat în sistemul de probațiune, închis în evidențele biroului de probațiune și, prin corespondență, încheiat în statisticile instanței.

O situație specială de închidere a dosarului de probațiune este cea în care, după expirarea a cel puțin jumătate din termenul de supraveghere, biroul de probațiune poate înainta un demers în instanță în vederea liberării de executare a pedepsei principale²⁴, dacă persoana supravegheată a avut o comportare corectă și exemplară și a reparat integral dauna. Instanța de judecată, în urma analizării demersului biroului de probațiune, poate dispune o încheiere cu privire la anularea condamnării²⁵ și stingerea antecedentelor penale, potrivit art. 90 alin. (8)²⁶ din Codul Penal al Republicii Moldova, situație în care consilierul de probațiune responsabil procedează la încetarea activităților de probațiune și scoaterea din evidență a persoanei²⁷.

4. Concluziile autorului

În completarea aspectelor legale și metodologice, prezentul ghidul de bune practici vine în sprijinul practicianului cu idei, exemple, situații posibil de întâlnit în practică pentru a asigura diversificarea modalităților de a face față provocărilor profesiei.

Intenția autorului este aceea de a aduce în prim plan **legătura dintre asistare și control** în cadrul procesului de supraveghere, insistând, prin exemplele oferite, pe un echilibru real între cele două tendințe.

Modalitățile de lucru propuse, exemplele oferite în prezentul ghid trebuie privite sub rezerva contextualității, a cadrului limitat de exprimare în economia unei lucrări, situațiile în practică fiind destul de diferite, cu particularități speciale, chiar dacă în mare parte ele au un obiectiv comun: provocarea schimbării comportamentale. Autorul face apel la evaluarea atentă și implicată a cazurilor de către consilier, pentru a adapta intervenția la situația concretă și specială întâlnită în practica de zi cu zi a supravegherii.

Repere bibliografice:

²³ Practică în acord cu Capitolul V. Excluderea de la evidență și încetarea activităților de probațiune, punctele 5.6 și 5.8 din OCP nr. 168/30.12.2013

²⁴ Reținem excepția stabilită prin art. 90, alin (8¹) din Codul Penal (cazul în care persoana condamnată cu suspendarea condiționată a executării pedepsei are stabilită și o pedeapsă complementară, când prevederile art. 90, alin. (8) privind anularea condamnării și stingerea antecedentelor nu se aplică până la executarea integrală a pedepsei complementare).

²⁵ Folosim sintagma de *anulare a condamnării* în acord cu terminologia Codului Penal, însă sensul concret este acela de anulare a executării restului rămas din pedepsa principală.

²⁶ În cazul aplicării art. 90 alin. 8 din Codul Penal, termenul stingerii antecedentelor penale se calculează pornindu-se de la termenul real al pedepsei executate, din momentul liberării de executare a pedepsei principale, în acord cu prevederile art. 111 alin. (2) din Codul Penal .

²⁷ Capitolul V. Excluderea de la evidență și încetarea activităților de probațiune, punctele 5.1 și 5.2 din OCP nr. 168/30.12.2013.

Codul Penal al Republicii Moldova;

Codul de Executare al Republicii Moldova;

Legea nr. 8/2008 cu privire la probatiune;

Hotărârea de Guvern nr. 1643/2003 *despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității;*

OPC nr. 168/30.12.2013 - *Instrucțiune cu privire la organizarea activităților de probațiune sentențială și postsentențială în privința condamnaților adulți și majori;*

Legea nr. 187 /2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal al României;

Holdevici I., Elemente de psihoterapie Ed. All, București 1996;

Baban A., Consilierea educațională, Ed. Psinet Cluj Napoca, 2001;

Sheafor B.W., Horejsi C.R., & Horejsi G. A., Techniques and Guidelines for Social Work Practice Allyn and Bacon, 1997);

Goleman D., Inteligența emoțională, cheia succesului în viață. Partea a II-a: Cultivarea sinelui, Editura Allfa, 1998, București;

David D., Tratat de psihoterapii cognitive si comportamentale, Editura Polirom, 2012

Van Kalmthout, A.M & Durnescu I. () Probation in Europe Nijmegen, Eds. 2008, The Netherlands. Wolf Legal Publishers/CEP

Anexa

Formular²⁸
Raport al primei întrevederi

---

²⁸Structură adaptată după un formular utilizat în cadrul Serviciului de Probațiune Suceava, România

Încheiat astăzi, _____ (data primei întrevederi), cu ocazia primei întrevederi derulate cu persoana _____ (nume prenume), căreia i s-a aplicat măsura/pedeapsa _____ (sanctiunea aplicată), încredințată spre supraveghere Biroului de Probațiune _____, prin _____ (actul administrativ prin care a fost dispusa sanctiunea).

Cu privire la următoarele aspecte aduse la cunoștința persoanei _____ (nume, prenume):

1. SCOPUL activității de supraveghere:

- reintegrarea socială a persoanei sancționate;
- scăderea riscului de a mai comite infracțiuni și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni;
- creșterea gradului de siguranță socială;

2. OBIECTIVELE activității de supraveghere:

- asigurarea îndeplinirii obligațiilor stabilite de către instanță/alt organ judiciar în sarcina persoanei
- supravegherea modului în care persoana respectă obligațiile impuse de instanța de judecată/alt organ judiciar;
- identificarea nevoilor criminogene ale persoanei căreia i s-a aplicat măsura/pedeapsă;
- motivarea persoanei căreia i s-a aplicat măsura/pedeapsa pentru a se angaja în procesul de schimbare comportamentală;
- oferirea de suport pentru a menține comportamentul dezirabil obținut prin intervenție;
- asigurarea unui management al riscului evaluat.

4. MODUL DE DESFĂȘURARE A SUPRAVEGHERII ÎN RAPORT CU CONȚINUTUL MĂSURII/PEDESPSEI DISPUSE ȘI OBLIGAȚIILE IMPUSE :

4.1 OBLIGAȚIILE IMPUSE DE INSTANȚA DE JUDECATĂ /ALT ORGAN JUDICIAR

_____
_____
_____
(menționarea explicită a obligațiilor fixate de către instanță/alt organ judiciar pe care persoana le are de respectat).

4.2 MĂSURILE DE SUPRAVEGHERE UTILIZATE DE CATRE CONSILIER:

- întrevederi directe la sediul biroului de probațiune, inerente coordonării procesului de supraveghere și procesului de asistare a persoanei;

- exercitarea controlului asupra modului de respectare a măsurilor /obligațiilor impuse în sarcina persoanei supravegheate;
- vizite anunțate sau inopinate la domiciliul/reședința persoanei și alte locații unde persoana supravegheată desfășoară activități;
- obținerea și verificarea informațiilor despre persoana aflată în evidență prin solicitarea de documente justificative și menținerea unei legături permanente cu diverse persoane semnificative și colaborarea cu instituțiile din comunitate.
- asistarea și consilierea adaptată nevoilor persoanei, riscului de săvârșire de infracțiuni și particularităților cazului.

5. CONDIȚII DE MODIFICARE A OBLIGAȚIILOR SAU DE ÎNCETARE A EXECUTĂRII ACESTORA (în cazul suspendării condiționate a executării pedepsei):

În cazul în care consilierul de probațiune constată că au intervenit motive care justifică adaptarea pe perioada executării a obligațiilor impuse, potrivit art. 90 alin. 6 din Codul Penal, consilierul de probațiune poate propune șefului biroului înaintarea unui demers către instanță în vederea anulării, în întregime sau parțială, a obligațiilor stabilite anterior condamnatului ori adăugării altora noi.

Dacă, după expirarea a cel puțin jumătate din perioada de supraveghere, persoana a avut o comportare corectă și exemplară, a reparat integral dauna, consilierul de probațiune poate propune șefului biroului înaintarea unui demers către instanță în vederea anulării condamnării și stingerii antecedentelor penale.

6. CONSECINȚELE NERESPECTĂRII CONDIȚIILOR DE EXECUTARE SAU A OBLIGAȚIILOR IMPUSE:

În situația în care, pe durata supravegherii, consilierul de probațiune constată că persoana nu respectă condițiile de executare a măsurii /pedepsei sau nu execută, în condițiile stabilite, obligațiile ce îi revin, verifică motivele care au determinat această nerespectare solicitând informații persoanei, precum și dovezi în acest sens.

Pe durata supravegherii, consilierul de probațiune poate emite avertismente/avertizări, când motivele și dovezile invocate de către persoana supravegheată nu justifică nerespectarea obligației. Dacă se constată că, după cumularea a _____ (număr) avertismente, persoana încalcă în continuare obligațiile dispuse în cazul său, consilierul de probațiune înștiințează șeful biroului pentru a înainta demers în instanță.

7. REGULILE DE CONDUITĂ ȘI CONSECINȚELE NERESPECTĂRII ACESTORA:

S-a pus în vedere persoanei căreia i s-a aplicat măsura/pedeapsa _____ să respecte regulile de conduită care se referă în principal la a nu avea un comportament violent sau agresiv ori o atitudine nepotrivită sau un limbaj necorespunzător, care ar putea prejudicia personalul din biroul de probațiune, personalul altor instituții, sau alte persoane aflate în evidența biroului de probațiune, explicându-i-se consecințele nerespectării acestor reguli de conduită.

Dacă persoana nu respectă regulile de conduită, consilierul de probațiune poate proceda la _____ (se descriu consecințele încălcării acestor reguli).

8. I s-a adus la cunoștință persoanei căreia i s-a aplicat măsura /pedeasa **posibilitatea de a formula plângere la șeful biroului**, în cazul în care consideră că tratamentul aplicat de consilierul de probațiune este necorespunzător.

9. **Persoana căreia i s-a aplicat măsura/pedeapsa _____ a fost informată despre procedura de asistare și consiliere** (posibilitatea de a participa la solicitarea sa la anumite activități și programe probaționale) și i s-au expus modalitățile practice prin care acestea se pot realiza.

10. **Data următoarei întrevederi este _____.**

11. **Datele de contact ale Biroului Probațiune _____ sunt:**

Adresa:

Telefon/ Fax:

E-mail:

Persoana supravegheată,

Consilier de probațiune,

Reprezentat legal (dacă este cazul)